

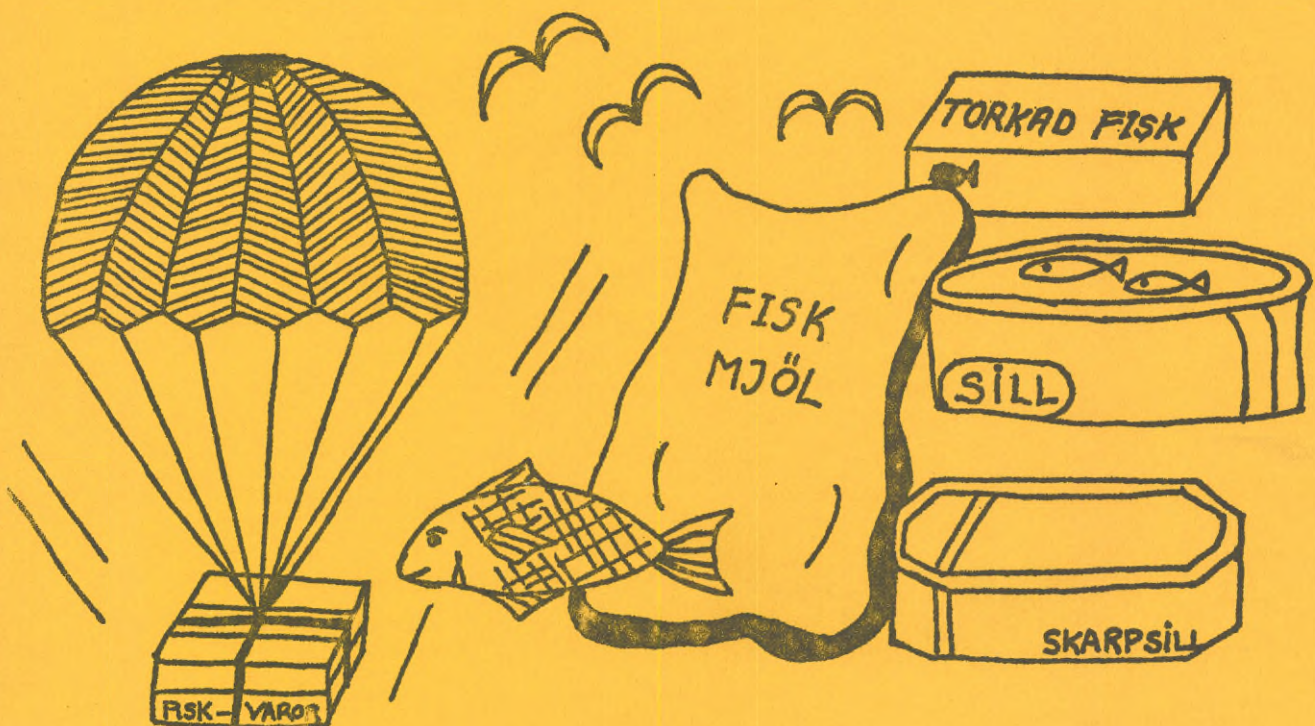

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

RAPPORT ÖVER FAS 1 AV UTREDNING OM FISKPRO- DUKTER I BISTÅNDET

MEDDELANDE från
HAVSFISKELABORATORIET • LYSEKIL

FISHERIES DEVELOPMENT SERIES

nr
256

nr
2

Rapport över fas 1 av utredning om
fiskprodukter i biståndet

sammansälld av

Kent Blom

Lysekil, december 1978

SUMMARY

Report of Phase 1 of Fish Products in Aid Programs

Fisheries Development Series nr 2

Introduction:

In 1978, SIDA, agricultural division, requested that the dept. of fisheries development proceed with the first phase of an examination of fisheries products in development aid programs. The goals of the investigation were to:

1. examine the necessity of fish products within catastrophe and food aid programs.
2. map out the types of products suitable both from taste and nutritional viewpoints as acceptable within the areas designated for catastrophe and food aid programs.
3. describe the capacities of Swedish industry to produce possible products.

The first phase concentrated mainly on point 1 above. Kent Blom, Stockholm was responsible as consult of the aid division to co-ordinate this part of the project.

The report of phase 1 is a summary of the facts which were gathered during the two months this first phase was under investigation. As a result, this phase 1 report does not claim to be complete, e.g. the Nordic ministries proposal of a 10-year plan for the development of fish products for the needs of underdeveloped countries has not been considered. This partial report can be considered as a factual background to the coming discussions of fish products in aid programs.

Although the increasing rate of world food production has exceeded population growth since 1960, production increments per capita has declined. Furthermore, less developed countries have experienced a substantially lower per capita increase than world average figures. This applies particularly to regions in Africa and the Far East, where the food situation has become severe.

The World Food Council of the UN considers available resources and technology sufficient to eliminate famine. To reach this goal more developed countries must face their responsibility and act in a manner of solidarity.

Human consumption of fish has increased, both aggregate and per capita. In recent years, however, less developed countries have shown an increase below 1 kg per person and year while the European countries have raised their fish consumption by 12 kg annually.

Fishery experts in and outside the Food and Agriculture Organization foresee serious problems in the future world fisheries. Presently exploited marine resources will not yield catches beyond 90-100 million metric tons annually, irrespective of future demands. Today the world consumes 52 million tons per year and by the year 2000, assessments indicate a need for 115 million tons.

New extended fishing zones are being implemented all over the world. This may benefit developing countries by an increase in potential harvest from the sea. On the other hand, problems within the world fisheries may create obstacles to fishery development in these areas.

Available fish resources are not efficiently utilized at present. Authorities suggest several actions needed to overcome the problem.

The recommendations include additional research, product development, reductions in fish handling losses, aquaculture, education, better distribution, national and foreign investments and exploitation of nonconventional species. It is also proposed that fish products should constitute a considerable portion of international food aid projects.

Fish is a highly nutritional products suitable for both regular and emergency use in food aid or development projects. Each year such projects distribute some 10 000 tons of fish through the means of the World Food Programme (WFP) of the UN. As fish is expensive, the WFP prefers to utilize these products in long-term programs rather than to invest them in emergency situations, e.g. areas suffering from catastrophies.

In previous years, the WFP bought some fish products from Sweden. Today Swedish oil cereals are considered more economical. According to the WFP, the demand for Swedish fish protein concentrate (FPC) is small, mostly due to an unfavorable attitude of recipient countries.

There is a significant surplus production of various fish products in Sweden, which could be used for international food aid purposes. Currently, this surplus amounts to 2 000 tons annually. However, Swedish fishermen have the potential to catch another 10 000 - 20 000 tons of conventionally exploited fish which today cannot be sold on the Swedish market. Naturally the fishery- and canning industry is interested in ways to dispose of this surplus, either as already accepted products or by development of new fish products.

BISTÅNDSAVDELNINGEN
HAVSFISKELABORATORIET

RAPPORT ÖVER FAS 1 AV UTREDNING OM FISK-
PRODUKTER I BISTANDET

sammanställd av

Kent Blom

Lysekil, december 1978

FÖRORD

SIDA, Lantbruksbyrån uppdrog i brev den 30 augusti 1978 åt biståndsavdelningen att genomföra första fasen av en utredning om fiskprodukter i biståndet.

Utredningens mål är att

- (1) undersöka om det finns behov av fiskprodukter inom katastrof- och livsmedelsbistånd
- (2) kartlägga typer av produkter, som ur smak- och näringssynpunkt kan accepteras i områden som är aktuella för katastrof- och livsmedelsbistånd
- (3) beskriva den svenska industrins kapacitet att producera tänkbara produkter.

Första fasen omfattade i huvudsak punkt (1) ovan. Kent Blom, Stockholm, fick i uppdrag att som konsult åt biståndsavdelningen utföra arbetet.

Utredningens referensgrupp (representanter för fiskeristyrelsen, Sveriges Fiskares Riksförbund, Svensk Fisk, fiskkonservindustrin och SIDA) diskuterade och tillstyrkte rapporten den 19 december 1978. Gruppens synpunkter var

- att rapporten ger ett tillräckligt faktaunderlag för beslut om användning av fiskprodukter i biståndet
- att beslut om andra fasen skall invänta dels resultatet av nordiska ministerrådets förslag om en tioårsplan för utveckling av fiskprodukter för u-ländernas behov, dels ett svenskt beslut huruvida fiskprodukter skall användas i det svenska katastrof- och livsmedelsbiståndet

Fiskets rådgivande biståndskommitté diskuterade rapporten den 19 december. Den antog samma synpunkter som referensgruppen.

Biståndsavdelningen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	1
2.	LIVSMEDELSSITUATIONEN I VÄRLDEN	1
3.	UNDERSÖKNING AV U-LÄNDERNAS MÖJLIGHETER ATT GENOM UTVECKLING AV FISKET TILLGODOSE LIVSMEDELSBEHOVET	3
3.1.	Fiskproduktionens utveckling	3
3.2.	Fiskkonsumtionens utveckling	4
3.3.	Fiskmjölskonsumtionens utveckling	4
3.4.	Fiskproduktionens nuvarande situation	5
3.5.	Den internationella fiskhandeln 1977	5
3.6.	Världsfiskets framtidsutsikter	7
3.7.	Fisk som diet i u-länder	8
3.8.	Fisk ur näringssynpunkt	9
4.	KARTLÄGGNING AV FISKPRODUKTER SOM UTNYTTJATS FÖR KATASTROF OCH LIVSMEDELSBISTÅND MED SVENSKT ENGAGEMANG	9
4.1.	Fiskkonserver i biståndet	9
4.2.	Proteinberikat vetemjöl i livsmedelsbiståndet	11
4.3.	SEF (Supplementary Enriched Food)	13
4.4.	Vegetabilisk olja	14
5.	KARTLÄGGNING AV FISKPRODUKTER SOM INTERNATIONELLT UTNYTTJATS I KATASTROF- OCH LIVSMEDELSBISTÅND	14
5.1.	Det internationella livsmedelsprogrammet (World Food Programme, WFP)	15
5.2.	Fiskprodukternas andel av det internationella matbiståndet via WFP	15
5.3.	Distribution av fiskprodukter genom WFP. Givare och mottagare	16
5.4.	WFPs syn på det framtida matbiståndet	18
5.5.	Sammandrag av diskussion med WFP angående Sveriges livsmedelsbistånd till WFP	19
6.	UNDERSÖKNING AV DEN SVENSKA INDUSTRINS KAPACI- TET ATT PRODUCERA LÄMPLIGA FISKPRODUKTER	20
6.1.	Bedömning av det svenska fiskets framtida förut- sättningar	20
6.2.	Nuvarande fångst- och avsättningsförhållanden	21
6.3.	Prognoser för de ekonomiska förhållandena	21
6.4.	Den svenska fisk- och fiskkonservindustrins struktur	22
6.5.	Den svenska fisk- och fiskkonservindustrins nuvarande kapacitet	24
6.6.	Fiskeristyrelsens syn på tioårsplanen för ut- veckling av fiskprodukter för u-ländernas be- hov	25
6.7.	Prisregleringsorganet Svensk Fisks yttrande	26
7.	SAMMANFATTNING	27
	Tabeller	
	Bilaga 1	
	Bilaga 2	

1. INLEDNING

Utredningens primära mål var att undersöka om det finns ett behov av fiskprodukter i katastrof- och livsmedelsbiståndet*. Det var därför naturligt, att i första hand undersöka den totala livsmedelsproduktionen i världen. Eftersom målet var inriktat på ett eventuellt behov av fiskprodukter var det av vikt att också undersöka den globala fiskproduktionen med tonvikt på produktionen för humankonsumtion. Som en följd därav var det nödvändigt att undersöka u-ländernas möjligheter, att genom utveckling av eget fiske tillgodose ett eventuellt behov av just fiskprodukter. Därefter gjordes en sammanställning av de fiskprodukter som utnyttjats i katastrof- och livsmedelsbistånd; både med svenskt engagemang och internationellt genom FNs livsmedelsprogram (World Food Programme, WFP). En undersökning av det svenska fiskets och fiskindustrins kapacitet och möjligheter att producera lämpliga produkter var nödvändigt med tanke på beskrivningen av aktiviteterna i fas 2 av utredningen.

Föreliggande delrapport över fas 1 är en sammanställning av de fakta som kunde samlas in under de två månader utredningens första fas pågick. Delrapporten gör därför inga anspråk på att vara komplett. I rapporten tas inte ställning till Nordiska ministerrådets förslag om en tioårsplan för utveckling av fiskprodukter för u-ländernas behov. Dvs, huruvida det optimala handlingsalternativet är att överföra överskott av fiskprodukter här hemma till u-länderna, om tillgängliga resurser bör riktas in på att öka livsmedelsproduktionen i u-länderna eller alternativa kompromisser därav.

Delrapporten borde kunna tjäna som faktaunderlag för kommande diskussioner om fiskprodukter i biståndet.

2. LIVSMEDELSSITUATIONEN I VÄRLDEN

Livsmedelsproduktionen har alltsedan 1960 ökat snabbare än befolkningstillväxten. Men ökningen i per

* Utredningsdirektiven är formulerade i PM 1978-09-29 Utredning om fiskprodukter i biståndet, Biståndsavdelningen, Havsfiskelaboratoriet

kapita produktionen har sjunkit (FAO World Food Survey 1978). I i-länderna har per kapita produktionen ökat årligen med omkring 1,4% under åren 1960-1976.

I u-länderna ökade den totala livsmedelsproduktionen med ungefär 3,1% per år. Ökningen var emellertid mindre än 1% årligen. Under perioden 1970-1976 sjönk den till obetydliga 0,3%. Det bör noteras, att medan befolkningstillväxten minskade i i-länderna var den fortsatt hög i u-länderna. Förhållandena har medfört, att den redan stora klyftan mellan dessa båda ländergrupper, ytterligare har vidgats (Ref. FAO World Food Survey 1978).

I tabell 1 visas indexnummer för livsmedelsproduktionen per kapita i i- respektive u-länder under åren 1961-65 och fram till 1976. Vågdalarna visar perioder då produktionen per kapita sjönk. Under 1966 sjönk den i u-länderna under den genomsnittliga nivån för perioden 1961-65. Perioden 1967-70 bekräftar inte enbart det goda vädret utan också effekterna av den "gröna revolutionen".

Den kraftiga nedgången 1972 ägde rum i ett skede då USA och Kanada skar ned sina spannmålslager. Ogyynnsam väderlek sammanföll detta år i Sovjet, Kina, Indien, Australien, Sahelområdet och Sydostasien. Sovjet reagerade inte som vid tidigare produktionssvackor med att minska konsumtionen. I stället gjordes stora inköp på världsmarknaden. Alltsedan 1973 har en viss produktionsökning ägt rum i u-länderna.

En närmare studie av livsmedelsproduktionens utveckling visar på u-ländernas svåra dilemma. Under 60-talet ökade livsmedelsproduktionen i förhållande till befolkningstillväxten i så gott som alla regioner. Undantag var den grupp länder som brukar kallas "Other Developing Market Economies" (består till största delen av små öar i Stilla havet). I början av 70-talet var det endast i Mellanöstern man lyckades öka livsmedelsproduktionen per kapita i snabbare takt än under 60-talet. Det är främst i Afrika och Bortre Asien som den allvarligaste minskningen av per kapita ökningen ägt rum, i Afrika har t o m befolkningsutvecklingen gått om ökningen i livsmedelsproduktionen.

Livsmedelssituationen har blivit ett för alla länder gemensamt problem.

Den tidigare relativa stabiliteten i tillgång och priser är borta. Den långsiktiga tendensen för produktionsutvecklingen ter sig synnerligen oviss. Bristen på aktuell och tillförlitlig information medför att det är svårt att beskriva den nuvarande situationen i u-länderna i termer av undernäring och/eller svält. Dessutom är definitionerna på svält resp. undernäring inte helt klara. Grovt räknat uppskattades antalet undernärda redan 1970 till 460 miljoner varav 50% barn och gravida eller ammande kvinnor. (Världslivsmedelskonferensens sekretariat)

Det bör påpekas, att de genomsnittssiffror, som föreligger från olika länder och regioner inte säger något om fördelningen av livsmedel mellan individer, befolkningsgrupper, landsändar eller årstider. Den tidigare nämnda siffran 460 milj 1970 är därför sannolikt lägre än vad tillgängliga data antyder. Tar man dessutom med i beräkningen de "fattigdomsfickor" som finns i såväl i- som u-länder blir antalet undernärda ca 800 milj (enl Världsbankens mindre snäva definition av begreppet undernäring).

Världslivsmedelskonferensen i Rom 1974 antog följande principiella uttalande:

"Varje man, kvinna och barn har rätt att vara fria från hunger och felnäring i syfte att kunna utveckla och vidmakthålla sina fysiska och intellektuella färdigheter. Alla länder, stora och små, rika och fattiga, är jämlika. Alla har rätt att delta i beslut om livsmedelsförsörjningen. Världen av i dag förfogar över tillräckliga resurser och teknologi och har sålunda vad som behövs för att uppnå detta mål. Att utrota hungern är ett gemensamt ansvar för alla länder, framför allt de utvecklade och andra länder som är i stånd att hjälpa."

Det ligger nära till hands att påstå att debatten om världens livsmedelsproblem har dominerats av myter. Viktigast är knapphetsmyten - att maten inte skulle räcka till alla. Men hunger beror inte på att det finns för mycket folk eller för lite odlingsbar jord. Inte heller synes problemet bero på västvärldens överkonsumtion eller u-ländernas efterblivenhet. Roten till hungerproblemen är snarare ekonomiska, politiska och sociala förhållanden, som hindrar människor att föda sig själva.

3. UNDERSÖKNING AV U-LÄNDERNAS MÖJLIGHETER ATT GENOM UTVECKLING AV FISKET TILLGODOSE LIVSMEDELSBEHOVET

3.1. Fiskproduktionens utveckling

Under perioden 1962-75 ökade produktionen av fisk till direkt mänsklig konsumtion COFI/77/4. I u-länderna var ökningen 4,8% per år jämfört med 3,5% för kött och ca 3% för alla cerealer under

samma period.

Geografiskt var ökningen ganska jämt fördelad. Störst var den i Korea och Thailand i Asien, länder i områden med sjöar i Afrika samt många länder i Sydamerika, ex Cuba, Chile och Argentina. Dessa nådde ökningarna på omkring 9%. Drivkraften bakom ökningarna synes ha varit förbättrade lokala marknader, ex i Thailand och andra sydostasiatiska länder, som skapats av ökningarna av BNP per kapita, samt en positiv utveckling av exportmarknaden, ex för Argentina. Den inhemska marknaden har haft stor betydelse i länder där utveckling av infrastrukturen underlättat distributionen. De effekter på u-ländernas totala fiskproduktion som orsakats av nedgången i Perus anchovetafiske 1972, framgår av tabell 2. (Anchovetan används främst till fiskmjöl).

I motsats till u-länderna har i-länderna inte åstadkommit någon ökning av sin produktion av fisk till direkt konsumtion. Ökningen i i-länderna är främst råvara för fiskmjölsframställning.

3.2. Fiskkonsumtionens utveckling

Den direkta mänskliga konsumtionen av fisk har ökat både totalt och per person. Den totala årliga kvantiteten ökade under perioden 1962-75 med ca 14,5 milj ton (exkl. centralplanerade stater i Asien). Fördelningen mellan de tre ländergrupperna i tabell 3 var ganska jämn.

Globalt har konsumtionen per kapita och år ökat med ca 2 kg. Mellan grupperna i tabellen finns det emellertid skillnader. Dessa beror till största delen på skillnader i befolkningstillväxt. Mest utmärkande är konsumtionsökningen i de europeiska länderna. Här har per kapita konsumtionen ökat med 12 kg sedan början av 60-talet. U-ländernas stora befolkningstillväxt innebär, att om man vill öka per kapitakonsumtionen med 100 g måste den totala produktionen öka med 200 000 ton per år. Det är först på senare år som en markant ökning kan skönjas i u-länderna. Under perioden var ökningen mindre än 1 kg per person och år, motsvarande en ökning i tillgången för mänsklig konsumtion av 3,2% per år, skillnaderna mellan detta värde och produktionsvärdet i avd. 3.1 beror huvudsakligen på export.

3.3. Fiskmjölskonsumtionens utveckling

Under perioden 1962-75 ökade konsumtionen av fiskmjöl med 1,5 milj. ton. Detta motsvarar en extra fångst på ca 7 milj ton. Av tabell 4 framgår, att det var främst i-länderna som använde sig av produkten.

Men u-länderna och länder med centralplanerade ekonomier svarar för den procentuellt största ökningen.

3.4. Fiskproduktionens nuvarande situation

Under 1977 sjönk den globala fiskproduktionen med mer än 2 milj ton (en minskning med 3%). Nedgången orsakades främst av minskningen i Perus anchovetafångster med 1,9 miljoner ton.

Totalt minskade fiskproduktionen i u-länderna 1977 jämfört med 1976 med 1,5 milj ton. Detta innebar en minskning med 6%. I i-länderna steg produktionen med obetydliga 52 000 ton. Produktionen i länder med centralplanerade ekonomier minskade med 0,9 milj ton. Detta berodde främst på minskade fångster i Sovjet, Polen och övriga östeuropeiska länder. Minskningen var ca 5%.

Den nya "världsfiskeordningen" (utvidgade ekonomiska zoner) har synbarligen påverkat produktionsmönstret, dock kanske mindre än som väntats. I och med att EG introducerade 200 sjömil EEZ sjönk fångsterna i en rad europeiska stater. De tvingades dra tillbaka sina långdistansfiskande flottor från traditionella fångstområden, framför allt i Nordostatlanten. Man har uppskattat att EGs medlemmar går miste om ca 500 000 ton per år, vilka de tidigare fångade utanför "tredje land".

Island och Argentina kunde dock redovisa fångstökningar på 38% respektive 28%.

Den allmänna slutsatsen av utvidgade ekonomiska zoner är, att u-länderna avsevärt förbättrat sin förhandlingsposition. Detta bör leda till allt större eget deltagande i exploateringen av fiskresurserna i deras egna vatten.

3.5. Den internationella fiskhandeln under 1977

Exporten av fisk och fiskprodukter ökade 1977 med 7% till 8.400 milj \$. Detta är i pengar lika med dubbla värdet av de produkter som exporterades under perioden 1970-72. Ökningen beror i första hand på att fiskpriserna stigit kraftigt på världsmarknaden.

Importen av fisk och fiskprodukter sjönk med ca 300 000 ton beroende på en mindre handel med fiskmjöl.

Andelar i den internationella handeln med fiskprodukter (procent av totala)

	Export				Import				
	Värde				Mängd				
	1970/72	1976	1977	1970/72	1976	1977	1970/72	1976	1977
Hela världen	100	100	100	100	100	100	100	100	100
I-länder	64	62	62	75	72	73	85	86	87
U-länder	30	30	30	16	18	19	11	10	10
Centralplanerade ekonomier	6	8	8	9	11	9	4	4	3

Anm. p.g.a avrundning är summorna i kolumnerna eventuellt inte 100

Källa; COFI/77/Inf.5

Förhållandet och andelarna av den internationella handeln mellan de olika ländergrupperna redovisas i tabellen.

3.6. Världsfiskets framtidsutsikter

Det är uppenbart- att världsfisket konfronteras med allvarliga problem för närvarande enligt en enig världsexpertis, inklusive FAO. Beträffande uppskattningar av efterfrågan på fisk är det viktigt att skilja mellan efterfrågan för direkt mänsklig konsumtion och efterfrågan för fiskmjölsproduktion. Fiskmjölsproduktionen tar generellt i anspråk ca 25% av den totala fångsten. För närvarande uppskattar man att den potentiella efterfrågan på fisk för konsumtion kan stiga till ca 115 milj ton per år i slutet av seklet. Den nuvarande konsumtionen är 52 milj ton per år.

De marina resurserna tillåter inte fångster av konventionella arter på mer än 90 - 100 milj ton år 2000. Man förutser, att ca 75-80 milj ton skall komma från havsfisket. En del av denna kvantitet kommer förmodligen fortfarande att användas till fiskmjöl. Detta minskar tillgången på fisk för att tillfredsställa den potentiella efterfrågan för humankonsumtion. insjöfiskproduktionen, inklusive fiskodlingar, uppskattas kunna ge ca 15 milj ton per år år 2 000. (FAO 1977)

Världsfiskets framtidsproblem bör således inte underskattas. Det vore synnerligen olyckligt om de begränsade fiskresurserna föranledde kraftiga pris- höjningar med tanke på det oerhört viktiga animaliska proteintillskott fisk utgör i u-länderna.

Det anses allmänt, att mera forskning behövs beträffande fiskbestånden, den marina miljön, fiskens utnyttjande och marknadsmöjligheterna. Det behövs utbildning av fiskeripersonal på alla nivåer i u-länderna, förbättring av infrastrukturen, större och mera moderna flottor och kanske framför allt ett mera aktivt överförande av teknologi samt större investeringar i fiskeindustrin både från nationella och utländska källor.

Ofta nämns möjligheterna att exploatera okonventionella arter som krill, mesopelagiska arter och bläckfisk i en omfattning som är jämförbar med den nuvarande världsfångsten. De biologiska resurserna möjliggör enligt FAO en sådan exploatering. Det är emellertid svårt att tro, att u-länderna, pga omfattningen av en sådan operation och dess investeringsbehov, inom överskådlig framtid seriöst skulle beakta ett sådant fiske.

Det är svårt att uppskatta investeringsbehovet för att skapa en världsfiskeflotta som år 2000 skulle ha en fångstkapacitet på 115 milj ton per år. Rena kapitalinvesteringar på 25-30 000 milj US\$ i 1976 års

priser har dock omnämnts. Detta motsvarar investeringar på ca 1 500 milj US\$ per år i fiskesektorn fram till år 2000.

Det behövs ytterligare forskning och produktutveckling för att bättre utnyttja tillgängliga fiskresurser. Samtidigt bör stora ansträngningar göras för att minska den mängd fisk, för närvarande 5 - 10 milj ton per år, som rubriceras som hanteringsförluster. Fiskodling rekommenderas, då den tillfredsställer sociala kriterier i fråga om arbetsintensivitet samt att odlingar i stor utsträckning kan läggas där produkten behövs. Utnyttjandet av okonventionella arter som krill uppmuntras tillika. Insatser för att förbättra förädling, distribution och marknadsföring är nödvändiga för att garantera lågprisprodukter. Dessa behov upprepas gång på gång i olika FAO-dokument för att motverka att en allt större del av fiskproduktionen skall gå till höginkomstmarknader. Den klassiska frågan huruvida den fattige har råd att betala mer för sin livsviktiga föda än den rike för föda till sina djur är således mer aktuell än någonsin.

I ett av FAOs COFI-dokument (COFI 77/7, mars 1977) rekommenderas också för första gången en ökning av fiskprodukter inom matbiståndet. Man påpekar med förvåning, att trots fiskprodukternas höga näringsvärde, används dessa produkter i liten skala. Endast 2% av den icke-cereala andelen av allt matbistånd har utgjorts av fiskprodukter. Man påpekar samtidigt, att FNs livsmedelsprogram är den enda ansevärda distributören av fiskprodukter. Livsmedelsprogrammet är hänvisat till biståndsförpliktelser "in natura". Detta innebär ofta överskottsprodukter som det varit svårt att marknadsföra på hemmamarknaden. Här efterlyses produktutveckling och identifiering av lämpliga produkter. Lämpliga fiskprodukter bör inte endast vara av sådant slag att de bara kan framställas i i-länderna utan möjliggör användning av existerande och/eller oexploaterade produkter i u-länderna.

3.7. Fisk som diet i u-länder

U-ländernas del av världens konsumtion av fisk har minskat under senare år trots att deras fiskproduktion avsevärt har ökat. En allt större del av produktionen attraheras av kapitalstarka marknader i i-länderna. En fortsättning av denna tendens kommer onekligen att resultera i att u-ländernas fiskkonsumtion succesivt avtar. Detta är synnerligen olyckligt eftersom 25% av deras befolkning erhåller mer än 30% av det animaliska proteinintaget från fisk.

Om ägg och mjölk undantas (de är inte direkta alternativ till fisk) så erhåller enligt FAO 57% av befolkningen i u-länderna mer än 40% av sitt intag av animaliskt protein från fisk. I i-länderna får 72% av befolkningen mindre än 10% av sitt animaliska proteinintag från fisk.

3.8. Fisk ur näringssynpunkt

Ur näringssynpunkt är fisk ett utomordentligt födoämne, kanske särskilt i kombination med en diet som till övervägande del består av cerealer. Tabellerna 5 a - 5 c visar proteininnehållet i fisk och halten av essentiella aminosyror.

4. KARTLÄGGNING AV FISKPRODUKTER SOM UTNYTTJATS I KATASTROF- OCH LIVSMEDELSBISTÅND MED SVENSKT ENGAGEMANG

4.1 Fiskprodukter i biståndet

Enligt SIDAs inköpsenhet levererades under perioden 1966-74 ca 4 700 ton svenska fiskprodukter till WFP. Motsvarande kvantitet var endast 622 ton under perioden 1975-78. Alltsedan 1976 har inga fiskprodukter levererats till WFP.

Leveranser av svenska fiskprodukter har även förekommit i direkt svenskt bistånd till befrielse- rörelser, i särskilda katastrofinsatser samt för beredskapslager. Befrielse- rörelserna har önskat fiskkonserver. För katastrofinsatser har som regel erbjudande om fiskkonserver lämnats från svensk sida.

Beredskapslager 1975-76

Mocambique	12 ton i olja		
	588 " " buljong		
			Totalt 600 ton
Laos	100 " " olja		
	200 " " buljong		
			Totalt 300 "
Kap Verde	27 " " olja		
	75 " " buljong		
			Totalt 100 "
			<hr/>
	Summa		1 000 ton

Beredskapslager 1976-77

Mocambique	400 ton i olja	
Angola	215 " " buljong	
		Summa 615 ton

Katastrofbistånd 1977-78

Laos	135 ton i olja	
	296 ton i buljong	
		Totalt 431 ton

Mocambique	200 ton i olja	
		Totalt 200 ton

Summa 631 ton

Fiskkonserver i biståndet har utgjorts av:

	<u>andel i %</u>
sill i buljong	90
sill i tomatsås	5
sill i olja	5

WFPs erfarenheter av sill i buljong finns inte dokumenterade. Vid årliga möten mellan WFP och SIDA som länge förekom framfördes inte några generella klagomål mot produkten, trots att något parti varit av tveksam kvalitet. Från mottagare av direkt SIDA-bistånd har uttalanden av tveksamhet förekommit mot produkten.

Sill i tomatsås har levererats i små kvantiteter till WFP. Erfarenheterna var mindre goda, varför denna produkt utgick ur sortimentet.

Sill i olja föredras av mottagarna om de får välja. Sillen har då bättre näringsvärde och smak genom förbehandling (rökning - viss torkning). Genom lägre vattenhalt och högre proteinhalt är produkten överlägsen övriga typer. Priset är högre än för andra typer. Produkten har aldrig avropats för WFP utan endast förekommit i direkt svensk katastrofhjälp.

SIDA beslöt nyligen pröva en oljeinläggning med icke förrökt sill. Denna inläggning kan tillverkas vid flera fabriker i Sverige under det att gängse typ i olja tillverkas endast vid en fabrik. Näringsvärde och pris ligger mellan gängse oljeinläggning

och sill i buljong. Erfarenheter saknas ännu.

Näringsvärde per 100 g sill i olja resp buljong

	<u>Sill i olja</u>	<u>Sill i buljong</u>
Protein	16 g	13 g
Fett	31 g	11 g
Kalorivärde	360 kcal	170 kcal
Vatteninnehåll i fisken	50 %	71 %
Pris kr/ton ca	9 500	6 900

Tolv års leveranser till WFP gav industrin uppfattningen att fiskkonserver var lämpliga för biståndsändamål. WFPs beställningar kom emellertid oregelbundet och oförutsett, och tidsnöd uppstod. Tillgången på sill av godtagbar kvalitet för konservindustrin är säsongsbetonad liksom sysselsättningen med hänsyn till ordinarie marknader.

Under trycket av dessa svårigheter började den svenska industrin 1974 att producera ett buffertlager för leveranser till WFP. För detta lager som inte är möjligt att avsätta på den svenska marknaden iklädde sig det halvstatliga regleringsorganet SVENSK FISK en ekonomisk garanti uppgående till max 500 000 kr (Jordbruksnämndens skrivelse 1974-11-07. Dnr 866/74,619-235/74). Några utfästelser om köp förelåg inte från SIDA eller WFP.

Samma år konservindustrin började denna lagertillverkning upphörde WFP att beställa svenska fiskkonserver. Anledningen uppgavs vara att bättre och billigare fiskprodukter kunde erhållas från andra länder, och att man började ifrågasätta jämnheten i den svenska kvaliteten. Man var också irriterad över en svensk leverantörs ovilja att reglera vissa reklamationer (SIDA Reserapport Bejwe 1978-05-18).

4.2. Proteinberikat vetemjöl i livsmedelsbiståndet

Under hösten 1977 gjorde SIDA i samarbete med en konsultgrupp från institutionerna för näringslära och internationell barnhälsovård i Uppsala en översyn av de produkter, som ingår i det svenska livsmedelsbiståndet. Det förslag som utarbetades, remitterades till Svenska Röda Korset, Lutherhjälpen,

socialstyrelsens medicinska expertgrupp för barnhälsovård och till Tanzania Food and Nutrition Centre för yttrande. Ärendet behandlades även i katastrofgruppen inom utrikesdepartementet.

Vid översynen behandlades bl a frågan om berikning med fiskproteinkoncentrat av svenskt vetemjöl. Sedan budgetåret 1973/74 har såväl i regleringsbrev som i särskilda regeringsbeslut intagits föreskrifter om proteinberikning av vissa kvantiteter vetemjöl inom det svenska livsmedelsbiståndet.

Andelen berikat vetemjöl i vetebiståndet ökade succesivt under perioden 1973/74 - 1977/78. Även för innevarande budgetår föreskrevs att hela den vetekvantitet som levererades inom ramen för Food Aid Convention (FAC), 35 000 ton, och som distribueras genom World Food Programme (WFP), skall levereras som proteinberikat mjöl. Detsamma väntas komma att gälla även för budgetåret 1978/79.

Beträffande det svenska bidraget till det internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (40 000 ton vete), som till sin huvuddel står till WFPs förfogande, föreskrev regeringen för budgetåret 1977/78 att minst 10 000 ton av lagret skulle proteinberikas. För budgetåret 1978/79 väntas emellertid inte någon sådan förhandsbestämning.

Kostnaderna för de svenska åtagandena för FPC-berikning uppgår fn till ca 9 mkr om året. Berikningen har vissa år, när vetepriiset varit lågt, medfört en fördyring med upp emot 40% i förhållande till oberikat vetemjöl.

Slutsatsen i "Proteinberikning av vetemjöl inom ramen för det svenska livsmedelsbiståndet" (se bilaga 1) är att värdet av det näringstillskott FPC-berikning innebär inte står i rimlig proportion till kostnaderna.

SIDAS styrelse rekommenderade därför i brev till Regeringen, Utrikesdepartementet 25 maj 1978 en avveckling av den förhandsbestämda proteinberikningen av svenska biståndsleveranser av vetemjöl under budgetåren 1978/79 och 1979/80.

Enligt uppgift från Fiskeristyrelsen framställs fiskproteinkoncentrat hos Swedish Protein ABs fabrik i Bua. Produktionskapaciteten är ca 9 000 ton per år. Till detta behövs ca 55 000 ton färsk fisk som råvara. I Bua-fabriken kan dock inte upp- arbetning till FPC typ A ske direkt från färsk fisk. Man måste utgå från ett halvfabrikat FPC typ B.

Det finns ingen anläggning för produktion av den för Bua-fabriken erforderliga FPC typ B i Sverige. Swedish Protein AB köper råvaran utomlands.

Nuvarande framställning av FPC ger därför ej avsättning för överskottsfisk från svenskt fiske. WFP har informerat SIDA, att det berikade vetet inte accepterats utan svårigheter i mottagarländerna. Dess näringsvärde har dock inte ifrågasatts.

4.3. SEF (Supplementary Enriched Food)

Bef/hälso-byrån på SIDA informerar - att vid ett symposium "Famine - Nutrition and Relief Operation in Times of Disaster" 1970 framfördes tanken på en svensktillverkad katastrofkost med en näringsmässigt lämplig sammansättning. Hösten 1973 mottog SIDA det slutgiltiga produktförslaget (SEF). På grundval av en insats-PM "Stöd till beredskapslager och -plan för svensk katastrofkost" i augusti 1974 fattades regeringsbeslut om tillverkning av 8 000 ton SEF under budgetåren 1974/75 - 1977/78.

Regeringen beslutade den 20 december 1974 att ett beredskapslager för svensk katastrofkost skulle upprättas. Beredskapsåtagandena föreslogs till en början avse en treårsperiod med ett beredskapslager på 2 000 ton och med en produktion av 2 000 ton per år. Det beredskapslager om 8 000 ton som upprättades är nu i det närmaste förbrukat. SIDA föreslår ett fortsatt stöd till ett beredskapslager av svensk katastrofkost.

SEF är en pulverprodukt som är baserad på vetemjöl (61%), förstärkt med skummjölkspulver (12%), fiskproteinkoncentrat (7%), fett (10%), socker (9%) samt vitaminer och mineralämnen. Näringsinnehållet följer internationella riktlinjer för tilläggskost för barn.

Tillverkningen av SEF har, efter anbudsinfordran, i två omgångar uppdragits åt kvarnen Bröderna Abdons AB i Helsingborg. Kontraktet gick ut den 1 juli 1978.

Omsättningen av SEF-lagret var till en början trög enär produkten inte var tillräckligt känd av de frivilliga organisationerna och FNs fackorgan som är verksamma inom katastrofbiståndet. Under de senaste åren har efterfrågan på SEF ökat väsentligt och lagersituationen har tidvis varit ansträngd.

SEF har hittills distribuerats i 25 större sändningar till 18 olika länder/områden. 8 sändningar har gått via Röda Korset, 2 via Rädda Barnens Riksförbund, 6 via Lutherhjälpen, 1 via Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, 2 via UNICEF och 6 direkt. Livsmedlet SEF har uppskattats och använts väl. I länder där vete är stapelföda betraktas SEF som en veteprodukt vars användning är given för bröd, gröt, soppa eller välling. I mottagarländer, där majs, ris eller kassava är baslivsmedel, är alla veteprodukter, inklusive vanligt vetemjöl, vanskliga att distribuera. Detta gäller speciellt för landsbygden. I städerna har ofta koloniala matvanor medfört att vitt vetebröd allmänt konsumeras.

Få synpunkter har framförts beträffande smak och lukt. Enbart vetskapen om att fiskprotein ingår har framkallat enstaka klagomål. Inte ens den fetthärskning, som uppstod vid en första leveransen till Somalia förorsakade klagomål, eftersom nomader är vana vid att fett är härsket. Att SEF har en neutral smak har bedömts positivt eftersom gröt eller soppa på SEF därmed kan smaksättas dvs sötas, saltas eller kryddas samtidigt som SEF ändå kan användas till bakning av bröd med neutral smak. Den grå-beige färgen har inte heller vällat problem, då många lokala mjölsorter inte heller är helt vita.

SIDA har föreslagit att regeringsbeslut fattas om beredskapslager och tillverkning av SEF under ytterligare en treårsperiod. Lämplig kontrakterad minimikvantitet uppskattas till 3 000 ton per år med möjlighet till flexibilitet i tillverkningen. Den totala kostnaden för en treårsperiod beräknas uppgå till 30 å 35 milj kronor. Vidare föreslås, att åtgärder vidtas så att SEF i större utsträckning kan ställas till WFPs förfogande.

4.4. Vegetabilisk olja

För närvarande levereras ca 8 000 ton rapsolja per år till WFP. Värdet är omkring 30 mkr. Matoljan levereras av Kärllshamns Oljefabriker. Acceptabiliteten är mycket god. Den vegetabiliska oljan anses av WFP vara det viktigaste varutillskottet från Sverige.

5. KARTLÄGGNING AV FISKPRODUKTER SOM INTERNATIONELLT UTNYTTJATS I KATASTROF OCH LIVSMEDELSBISTÅND

5.1. Det internationella livsmedelsprogrammet

Det internationella livsmedelsprogrammet, World Food Programme, WFP, tillkom 1961 som ett gemensamt organ för FN och FAO. Efter en försöksperiod inrättades programmet i sin nuvarande form 1965. Programmet lever på frivilliga bidrag från de deltagande länderna. Dessa uppgår fn till mer än 100. Bidragen ges dels i form av livsmedel dels i kontanter. Omkring 2/3 utgöres av varor, främst spannmål.

För perioden 1963 - 65	var WFPs budget	85 milj US\$
" 1977 - 78	"	716 milj US\$
" 1979 - 80	är bidragsut- fästelserna	689 milj US\$

För 79-80 har hittills uppnåtts 72% av ett uppsatt mål på 950 milj US\$. Syftet med WFPs verksamhet är dels att i långsiktiga projekt med livsmedel som en viktig komponent medverka till social och ekonomisk utveckling dels att lämna katastrofbistånd i form av livsmedelsleveranser.

Världslivsmedelsrådet, WFC, World Food Council beslöt under konferenserna i Rom 1977 om en viss förstärkning av WFP. Syftet var att WFP i framtiden skulle arbeta för en effektivare samordning av multilateralt och bilateralt livsmedelsbistånd, dels på längre sikt, dels i katastrofsituationer.

5.2. Fiskprodukternas andel av det internationella matbiståndet

Omfattningen av WFPs verksamhet redovisas i tabellerna 6-12 vad beträffar de produkter, utöver cerealer, som ingått i olika program. Vad som är intressant att notera är att ca 80% av allt matbistånd med fiskprodukter i världen levereras genom WFP. I jämförelse med cerealer så utgjorde biståndet av mjölkprodukter, matolja och fiskprodukter omkring 10 till 20 procent av det totala matbiståndet i pengar sett. Trots denna ringa del så spelade dessa varor en mycket stor och viktig roll, pga sina höga proteinvärden, i såväl katastrofsammanhang, matutdelningsprogram, "Food for work" och andra utvecklingsprogram. Fiskprodukter synes ha använts mest i katastrofoperationer och "food for work" projekt. (WFP är ensam om att leverera fiskprodukter bland internationella organisationer, åtminstone 71-75, Källa: FAO commodities and trade division).

Typer av fiskprodukter som hittills ingått i WFPs varukorg är fiskkonserver med tonfisk och sillfiskar i olja, buljong och tomatsås, och med makrill i olja samt torkad fisk. Alldeles nyligen har också fiskproteinkoncentrat ställts till WFPs förfogande.

Torkad fisk utgjorde ca 40% av WFPs leveranser 1971-75 (All fisk omvandlad till torkad vikt). Under diskussioner med representanter för WFPs olika avdelningar (såväl dess resurssida som ansvariga för pågående projekt) framkom att ovannämnda produkter i stort sett accepterats där de använts. Man påpekade emellertid samtidigt att några officiella smaktester ej utförts i större skala. Problemen, som erfarits med dessa produkter, dock inte i någon större omfattning, sammanfattades till:

- (1) En del produkter synes ha haft en alltför stor vattenhalt
- (2) En del förpackningar har inte varit av önskvärd kvalitet
- (3) En del produkter har ur smaksynpunkt varit mindre användbara, därmed inte sagt att dessa inte kunde ha använts med bättre resultat i något annat land. Smakriktningarna är trots allt olika i olika länder, ibland även inom samma land
- (4) Lagringsproblem framför allt i fuktiga tropiska klimat hade tillika erfarits
- (5) Ojämn kvalitet vid olika leveranser
- (6) Svårigheter att få reklamationer reglerade av leverantörerna

Vid förfrågan svarade WFP, att man inte kan utpeka att något speciellt lands sändningar är behäftade med mer problem än något annat lands sändningar av samma produkter. Det vore därför oriktigt att kritisera just en givares produkter.

5.3. Distribution av fiskprodukter genom WFP, givare och mottagare

Med WFPs hjälp har sammanställts i tabellform, de kvantiteter av olika fiskprodukter som distribuerats genom WFP (se tabellerna 6-12). Av tabellerna framgår att Norge var det land som levererade den största kvantiteten fiskprodukter under perioden 1972-78. Det levererade 17 220 ton (6 724 ton fiskkonserver, 6 149 ton torkad/saltad fisk, 4 347 ton stockfisk). Den näst största bidragsgivaren av fiskprodukter är Västtyskland tätt följd av Japan, Canada och Holland. Först på sjätte plats finner vi Sveriges bidrag på 2 583 ton fiskkonserver. Att notera är att Sverige inte levererade någon nämnvärd kvantitet från 1976. Den största bidragsgivaren av fiskkonserver är dock Japan, som upplysningsvis levererar både konserverad tonfisk och sillfiskar i olika inläggningar.

WFP ansåg sig inte kunna lämna uppgifter, av etiska skäl, om priser på olika produkter från respektive länder. Man uppger dock att generellt sett ligger priserna för de olika produkterna (september 1978) FOB som redovisas nedan:

Konserverad fisk	1 500 - 2 000 US\$/ton
torkad/saltad fisk	2 000 - 2 500 "
stockfisk	2 500 "

Det uppgavs att vid några tillfällen har man levererat konserverad fisk från en icke namngiven givare till ett pris av 3 000 US\$/ton. Eftersom Indien kan leverera torkad/saltad fisk till ett pris av 1 000 US\$/ton, försöker man i möjligaste mån utnyttja detta lands bidrag.

Det mottagarländer, som erhåller fiskprodukter genom WFP redovisas i tabellerna 6-12. Som framgår av tabell 6 var det Sri Lanka som under perioden 1976-1978 erhöll de största kvantiteterna, 3 113 ton (1 005 ton fiskkonserver och 2 108 ton torkad fisk). Som nummer två kommer Mocambique med 2 478 ton (enbart fiskkonserver). På tredje plats finns Sudan med 2 182 ton (1 761 ton fiskkonserver och 466 ton torkad fisk).

De största mottagarna av fiskkonserver är Mocambique, Sudan, Sri Lanka, Angola, Haiti, Cypern, Indonesien och Tanzania. Torkad/saltad fisk levererades med till Sri Lanka, Mexico, Senegal, Sudan, Tanzania och Brasilien. Stockfisk har mest gått till Togo, Ghana, Mexico, Zambia och Sierra Leone.

Det är omöjligt, att exakt ange vilka fiskkonserver samt kvantiteter därav, som levererats till de omnämnda mottagarländerna. Generellt kan dock sägas, att de största traditionella givarna av fiskkonserver ger mestadels de varor som framgår av nedanstående tabell.

Norge		konserverade sardiner i olja
Tyskland	"	sill "
Japan	"	makrill o. sill i saltlake
Kanada	"	" i olja
Holland	"	" "
England		makrill i egen juice

5.4. Det internationella livsmedelsprogrammets syn på det framtida matbiståndet

Världslivsmedelskonferensen beslöt under mötet i Rom 1974 att WFP borde förstärkas för att kunna arbeta för en effektivare samordning av multilateralt och bilateralt livsmedelsbistånd, dels på längre sikt, dels i katastrofsituationer. I dokumentet WFP/CFA 2/7-C, oktober 1976 "Establishment of Minimum Food Aid Targets for Dairy and Fish Products, Oils and fats" understrykes vikten av en mera långsiktig planering av livsmedelsbiståndet. Man rekommenderar också bidragsgivarna att ytterligare öka sina livsmedelsbistånd till och/eller genom WFP. Det ansågs nödvändigt att uppställa vissa minimimått vilka givarländerna har föreslagits acceptera;

Cerealer	10 milj ton/år
Proteininnehållande mjölprodukter	250 000 ton/år
Fetter och oljor	300 000 ton/år
Fiskprodukter (motsv. torkad vikt)	10 000 ton/år

Det bör påpekas att något definitivt beslut ännu ej har tagits vad beträffar ovan angivna rekommendationer.

WFP kan inte skönja någon speciell trend för vissa fiskprodukter. Man förutsätter att samtliga nuvarande fiskprodukter som används i livsmedelsbiståndet, kanske med undantag av stockfisk, skulle kunna användas i betydligt större omfattning än för närvarande utan att märkbart störa den kommersiella handeln. Det förutsätts samtidigt att en ännu större kvantitet av dessa fiskprodukter skulle kunna stå till förfogande, till ett lägre pris än för närvarande. Detta om u-länderna erhöll den finansieringshjälp som är nödvändig för att utveckla sitt eget fiske.

En ökad användning av fiskprodukter i livsmedelsbiståndet, såväl av lämpliga nyutvecklade som redan traditionellt använda produkter förutsätter att man kommer att skapa ett behov. Detta kommer förmodligen att ha en stimulerande effekt på nationella och regionala utvecklingsprojekt, eftersom en allt större del

av de potentiella fiskresurserna kommer under u-ländernas jurisdiktion.

5.5. Sammandrag av diskussion med WFP-representanter angående Sveriges livsmedelsbistånd

WFP använder för närvarande det svenska multilaterala livsmedelsbiståndet på följande sätt:

FPC-berikat vete, 35 000 ton till en ad hoc extra kostn. av ca 9 mkr. Vegetabilisk olja (rapsolja) ca 8 000 ton till en kostnad av ca 30 miljoner kronor. Inga fiskprodukter från Sverige har använts av WFP sedan 1976.

Vad beträffar proteinberikat vete informerade WFPs resursavdelning (WPR) att de inte har något egentligt behov för närvarande. Från WFPs Project Management Division framhölls att det proteinberikade vetet endast till fullo accepterats i Korea. I övriga länder har det inte accepterats utan svårigheter. Man framhöll att de näringsmässiga fördelarna med det berikade vetet ej ifrågasatts. Inofficiellt är man beredd att låta detta vete utgå ur WFPs varukorg helst omgående, men man accepterar en gradvis nedskärning. Man förutsätter inga större svårigheter i detta avseende. En diskussion pågår för närvarande mellan WFP och Sverige beträffande slutligt ståndpunktstagande. Det kan tilläggas att WFP efterlyser ett slutgiltigt besked snarast möjligt.

Vegetabilisk olja är en mycket viktig produkt i WFP's varukorg. USA och Sverige är de stora matleverantörerna. Matolja är dessutom mycket billigare än fiskprodukter. I regel köps matolja till ett pris omkring 800-1000 US\$ per ton. Sveriges bistandsform tillåter WFP att i Sverige köpa det som man anser bäst kan användas i förhållande till rådande priser.

WFP skulle ha användning för mer accepterade fiskprodukter. Produktutveckling välkomnas. Det uppsatta minimimålet om 10 000 ton fiskprodukter per år är ett bottenmätt och således ej en riktlinje för WFPs absorberande kapacitet av fiskproduktionen. Uppskättningsvis skulle redan nu ca 1 000 ton fiskprodukter kunna avsättas.

Rent generellt har fiskprodukter accepterats i både reguljära projekt och katastrofhjälp. Fiskprodukter har emellertid fått en större roll i rent socio-ekonomiska projekt än i katastrofprojekt. Det är emellertid fel att uppfatta denna betydelse på ett sådant sätt att fiskprodukter ej skulle kunna ha samma betydelse i katastrofinsatser. Att så inte är fallet beror på att medan man i socio-ekonomiska projekt starkt framhåller de näringsmässiga aspekterna gör man det inte i lika stor utsträckning när det gäller katastrofinsatser.

Här föredrar man att använda billiga stapelvaror såsom cerealer, matoljor och mjölkprodukter. Det är således inte WFPs policy att använda dyra produkter för att rädda människoliv i korta katastrofinsatser. De dyra produkterna "sparas" för att användas i de mera långsiktiga utvecklingsprojekten.

6. FISKET OCH FISKEINDUSTRIN I SVERIGE

6.1. Bedömning av det svenska fiskets framtida förutsättningar

Fiskerikommittén lade fram sitt betänkande Fiskerinäringen i framtiden (SOU 1977:74) under 1977. Följande citat ur betänkandet belyser de aspekter som avses i rubriken

I de vatten som kommer att omfattas av den utvidgade svenska fiskezonen kommer Sverige att få ökade fångstmöjligheter, men också ett ökat ansvar för värden av fiskbestånden. Självfallet måste Sverige också tillåta att andra länder får fortsätta sitt fiske i den svenska zonen, i den mån Sverige inte kan utnyttja hela det möjliga fångstuttaget. Enligt fiskerikommitténs bedömning är utvidgningen av den svenska fiskezonen en nödvändig förutsättning för att fisket i framtiden skall kunna bedrivas i åtminstone samma omfattning som för närvarande.

De beräkningar som fiskerikommittén har gjort över kapaciteten i fiskeflottan visar att de fångst- och avsättningsmöjligheter, som med hänsyn till fiskegränsutvidgningen beräknas föreligga under de närmaste åren, bör kunna ge sysselsättning åt en fiskeflotta av den storlek som Sverige f. n. har. Utan de ökade fångstmöjligheter som fiskegränsutvidgningen medför skulle en mycket betydande överkapacitet föreligga i den svenska fiskeflottan. För att de ökade fångstmöjligheterna skall kunna tas till vara krävs dock ökad flexibilitet i fråga om fångstinriktningen hos fiskerifartygen och en planering av fisket så att fisktillgångarna utnyttjas på bästa möjliga sätt.

Det är enligt fiskerikommitténs bedömning nödvändigt att noggrant följa kapacitetsutvecklingen i fisket så att denna håller sig inom de ramar som anges av fångst- och avsättningsmöjligheterna.

Totalt sett producerar det svenska fisket ca en tredjedel av den fisk som konsumeras inom landet. Fångsterna av sill och strömming av mindre storlek överstiger dock behovet inom landet och stora kvantiteter måste därför exporteras, i vissa fall till mycket låga priser. Trots exporten uppstår normalt stora överskott av sill/strömming som måste tas om hand av Svensk fisk.

fråga om de flesta andra fiskslag understiger fångsterna behovet av fisk på den svenska marknaden. Även i fråga om beredda fiskprodukter, av vilka konsumtionen i motsats till färsk fisk ökar, är importbehovet mycket stort. Det råder således en betydande obalans mellan den svenska produktionen av olika fiskslag och efterfrågan inom landet.

Det material som fiskerikommittén har tagit fram om inkomstförhållandena i fisket visar att många fiskare alltför ofta har låga inkomster. Detta gäller särskilt insjöfiskare och fiskare vid ostkusten. Ett annat problem är att inkomstskillnaderna är stora och att inkomsterna i vissa fall varierar p. g. a. marknadsläget.

Enligt fiskerikommitténs bedömning finns det goda möjligheter för en bärkraftig svensk fiskerinäring i framtiden. För att utvecklingsmöjligheterna i fiskerinäringen skall kunna tas till vara ställs emellertid ökade krav på planering och samverkan inom näringen. De förslag som kommittén redovisar i det följande förutsätter ett vidgat samarbete mellan fiskerinäringens utövare och en aktiv medverkan från samhällets sida.

6.2. Nuvarande fångst och avsättningsmöjligheter

Följande citat ur fiskerikommitténs betänkande belyser aspekterna som anges av rubriken:

Överskott uppkommer i huvudsak endast i fråga om sill/strömning samt torskfisk. Sill/sirömmingsöverskotten torde i huvudsak vara att anse som strukturellt betingade. Under de senaste åren har som en följd av överfiskning, främst i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt, sillfångsterna bestått av en allt större andel småsill. Denna sill har inte nått lekmoden ålder och således inte bidragit till reproduktionen av sillbestånden. Fisket efter icke lekmoden sill anses utgöra en allvarlig risk för total utfiskning av sillbestånden. Samtidigt är det mycket svårt att till rimliga priser finna avsättning för de stora kvantiteter småsill som f. n. fångas.

Tabell 18.1 Fångst och avsättning år 1975. Ton (Delvis uppskattningar)

Fiskslag	Fångst ^a	Export ^b	Kons. och Överberedn. i Sverige	Över-skott	Import ^c	Total avsättning i Sverige
Sill/strömning	80 500	32 300	33 200	15 000	20 000-	ca 55 000
Torskfisk					25 000	
(exkl. långa)	23 400	1 100	18 600	3 700	35 000	53 600
Flatfisk	1 900	100	1 700	100	8 000	9 700
Övrig saltv.fisk	9 700	3 500	6 200	-	4 900	11 100
Laxfisk	2 000	700	1 300	-	5 600	6 900
Räka	2 000	100	1 900	-	12 000	13 900

^a Landad vikt.

^b Inkl. utlandslandningar (obehandlad fisk).

^c Hel eller filéad (färsk eller fryst) i landad vikt. För sill avses saltsill och kryddsill.

6.3. Prognoser för de ekonomiska förhållandena

Följande citat ur fiskerikommitténs betänkande belyser de aspekter som anges av rubriken:

Den framtida utvecklingen av konsumtion, produktion, sysselsättning och struktur inom fisk- och fiskkonserverindustrin belyses i utredningen i form av räkneexempel för perioden fram till 1985.

Konsumtionen av fisk- och fiskkonserverindustrins produkter beräknas öka med i genomsnitt 2,5 procent per år i fasta priser fram till 1985 vilket är en något lägre ökningstakt jämfört med föregående 10-årsperiod.

Eftersom exportvolymen för fisk- och fiskkonserverindustrin i huvudsak beräknas bli oförändrad och importvolymen öka i samma takt som konsumtionen, bedöms produktionsvolymtillväxten inom fisk- och fiskkonserverindustrin stanna vid 2 procent per år.

Sysselsättningen inom fisk- och fiskkonserverindustrin bedöms däremot

komma att minska under den närmaste framtiden. För detta talar den relativt begränsade produktionsvolymtillväxten tillsammans med en antagen produktivitetsförbättring om 3 procent per år. Sysselsättningsminskningen beräknas uppgå till, med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna, mellan 1 och 2 procent per år eller i genomsnitt 30–50 anställda per år. År 1975 sysselsattes ca 2 700 anställda inom fisk- och fiskkonserverindustrin. Den förväntade sysselsättningsutvecklingen skulle leda till att sysselsättningen 1980 har minskat till 2 500–2 600 anställda och 1985 till mellan 2 200 och 2 400 anställda.

Inom fisk- och fiskkonserverindustrin torde den förväntade sysselsättningsminskningen fram till 1985 med i genomsnitt 30–50 anställda per år troligtvis ske både genom naturlig avgång och genom nedläggningar och driftsin-skränkningar av mindre och medelstora företag. Således förväntas strukturen inom branschen att påverkas under den närmaste framtiden. Bland de faktorer som närmast förorsakat branschens pessimistiska framtidsutsikter märks en vikande eller stagnerande efterfrågan på hemmamarknaden samt på vissa exportmarknader till följd av prisstegringar, konkurrens från subventionerade köttvaror, EG-tullar etc. Många företag inom branschen har haft lönsamhetsproblem under de senaste åren. Vidare föreligger ett visst kapacitetsöverskott inom branschen delvis till följd av den minskande exporten till EG, vilket medför att företag med överkapacitet, företrädesvis de största företagen, har större förutsättningar att ta hand om en eventuell ökande efterfrågan. Den framtida branschutvecklingen kommer troligen att stärka de nu stora företagens och ägargruppernas ställning, dvs. främst Abba AB, Foodia AB och Västkostfisk SVC AB med dotterbolag kan förväntas öka sina produktionsandelar på bekostnad av ett antal mindre och medelstora företag. Produktionen kommer således att centraliseras till ett mindre antal företag och till vissa orter.

Industriverkets bedömningar och förslag

Således kan man under den närmaste framtiden förvänta att fisk- och fiskkonserverindustrins strukturutveckling kan komma att medföra driftsin-skränkningar eller nedläggningar av ett mindre antal små och medelstora företag. Med tanke på branschens regionala koncentration kan sysselsättningsminskningar medföra mycket negativa konsekvenser på arbetsmarknaden inom några kommuner med få alternativa sysselsättningsmöjligheter i främst Göteborgs och Bohus, Kristianstads och Blekinge län. Mindre orter där befolkningens utkomstmöjligheter i huvudsak består av arbete inom konserverindustrin riskerar följaktligen att råka i stora svårigheter om den beskrivna branschutvecklingen kommer till stånd.

Det bedöms emellertid finnas möjligheter att vissa mindre och medelstora företag eller grupper av sådana företag i samverkan kan utveckla sin konkurrensförmåga så att på sikt livskraftiga företagskonstellationer uppnås. En ökad produktutveckling, där speciellt storhushållens behov beaktas, är ett medel att söka påverka efterfrågan. Lämpliga marknadsföringssatsningar utgör en annan åtgärd för att expandera försäljningen. Det är emellertid ofrånkomligt att EG-tullarna på branschens produkter medför ett svårt hinder för export till EG-länderna och medverkar till att etablering eller

riskan för en utflyttning av svensk fiskberedningsindustri till EG.

Mot bakgrund av den stora betydelse som fiskberedningsindustrin har som avnämare för fiskets produkter skulle en sådan utveckling i kombination med den minskande avsättningen av färsk fisk inom landet, kunna medföra stora avsättningsproblem för fisk. Fiskerikommittén vill också erinra om den stora betydelse som fiskberedningsindustrin har för sysselsättningen i Göteborgs och Bohus, Blekinge och Kristianstads län.

För att främja avsättningen av svenskfångad fisk vore det enligt fiskerikommitténs bedömning önskvärt om svensk fiskberedningsindustri i ökad utsträckning kunde ta upp tillverkning av nya och expansiva fiskprodukter baserade på svensk fiskråvara. Utveckling av nya produkter och marknadsintroduktion av dessa är numera mycket kostnadskrävande. För små och medelstora företag är det därför oftast inte möjligt att i egen regi utveckla nya produkter. Den svenska fiskberedningsindustrin består – som framgår av industriverkets utredning – förutom av ett fåtal större företag, nästan uteslutande av små och medelstora enheter, vilka inte torde ha tillräckliga resurser för produktutveckling.

För att främja produktutvecklingen och marknadsintroduktion av nya fiskprodukter föreslår fiskerikommittén att statligt stöd utgår till sådan verksamhet. Stödet bör främst utgå till mindre och medelstora företag. Stödet bör lämnas inom ramen för det stöd till fiskets berednings- och konservindustri som administreras av fiskeristyrelsen. Härvid bör fiskberedningslån kunna lämnas till utveckling av nya fiskprodukter baserade på svensk fiskråvara, om det bedöms kunna främja avsättningen av svenskfångad fisk. Till marknadsintroduktion av sådana produkter bör stöd kunna utgå i form av statlig lånegaranti.

6. Den svenska fisk- och fiskkonservindustrins struktur

Följande citat ur Fiskerikommitténs betänkande belyser de aspekter som anges i rubriken:

Fisk- och fiskkonservindustrin domineras av mindre arbetsställen. Fiskberedningsindustrin bestod 1974 av 77 arbetsställen med minst 5 sysselsatta varav endast ett med över 200 arbetare. Dessutom tillkommer ett lika stort antal arbetsställen med färre än 5 sysselsatta.

Fisk- och fiskkonservindustrin är i mycket hög grad regionalt koncentrerad. Göteborgs och Bohus län svarar för 75 procent av sysselsättningen inom branschen. De tre största länen med avseende på sysselsättningen inom fisk- och fiskkonservindustrin, Göteborgs och Bohus, Kristianstads samt Blekinge län har tillsammans 92 procent av branschens anställda. Till följd av branschens lokalisering till ofta mindre orter med få alternativa sysselsättningstillfällen är branschens sysselsättningsmässiga betydelse stor i flera kommuner av vilka kan nämnas Sotenäs, Tjörn, Orust, Lysekil, Tanum, Simrishamn och Sölvesborg.

Inom fisk- och fiskkonservindustrin är Abba AB det ojämförligt största företaget med en omsättning på 230 mkr och ca 900 anställda. Abba ingår sedan 1975 i Beijerinvestkoncernen.

Foodia AB (KF) tillverkar fiskprodukter till ett värde av ca 62 milj. kr och har ca 360 anställda.

AB Nordhav, även detta ett KF-företag, har en omsättning på 63 milj. kr och har 116 anställda. Merparten av verksamheten består emellertid av försäljning av fiskprodukter, medan en mindre del, ca 8 milj. kr., utgör egen tillverkning av färska och frysta fiskfiléer.

AB Findus försäljning av samtliga produkter innehållande fisk och skaldjur uppgår till ca 120 milj. kr. Den inhemska tillverkningen av fiskprodukter är dock betydligt mindre då huvuddelen (ca 85 procent) av försäljningen av djupfrysta torskfiléer importeras.

Bland övriga företag inom fisk- och fiskkonservindustrin märks t. ex. Västkustfisk SVC AB med dotterbolagen Fiskebröderna AB och Bohusräkor AB & Co KB, CPC Svenska Livsmedel AB, Skånedelikatesser i Bromölla AB samt AB Göteborgs Konservfabrik.

Merparten av branschens sortiment distribueras via partihandeln. Storhushållsleveranserna har ökat mer än leveranserna till detaljhandeln. Djupfrysta produkter inom fisk- och fiskkonservindustrins sortiment distribuerades 1975 till 32 procent av konsumerade kvantiteter i form av storhushållsförpackningar.

6.5. Den svenska fisk- och fiskkonservindustrins nuvarande överkapacitet

Förfrågningar har ställts till de större företagen inom svensk fisk och fiskindustri. Frågan gällde den nuvarande överkapaciteten. Vidare hur den skulle kunna utnyttjas utan att störa produktionsrytmen och/eller erfordra investeringar. Det anses finnas en överkapacitet på sammanlagt ca 1000 ton per halvår av konserverad sill/strömming. Fördelningen redovisas i nedanstående tabell på de företag som avses:

	<u>Första halvåret</u>	<u>Andra halvåret</u>
Foodia	200 ton	-
Abba	270 "	400 ton
Fiskebröderna	100 "	125 "
Bovik	80 "	120 "
Sannäs	50 "	50 "
Göteborgs Konservfabrik	260 "	260 "

Enligt uppgift så fångas av svenska fiskare årligen 15 000 - 20 000 ton skarpsill varav endast ca 4 000 ton tas omhand av konservindustrin. Frånsett mycket små kvantiteter för färskkonsumtion går resten av den tillvaratagna fångsten till foderberedning. Såväl inom fiskets organisationer som inom konservindustrin finns stort intresse för att tillvarata landets fiskresurser till mänsklig konsumtion.

Det finns en anläggning i Sverige för framställning av fiskmjöl för foderändamål av färsk råvara. Enligt uppgifter från fabriken på Ängholmen kan en linje byggas ut för framställning av halvfabrikat för tillverkning av FPC typ A. Detta halvfabrikat med smak och lukt av fisk är också tjänligt direkt till människoföda och torde generellt godtas i områden där torkad fisk ingår i befolkningens normala kost. I en första etapp och till en kostnad av ca 10 miljoner kronor skulle Ängholmenfabriken kunna byggas ut för mottagning av 20 000 ton råfisk för FPC-produktion. Om efterfrågan skulle motivera en kapacitetsökning är ytterligare utbyggnad möjlig. Tillverkning av FPC typ B skulle skapa ett antal arbetstillfällen. Det bör tilläggas att en svensk produktion av FPC typ B förutsätter förutom investeringar i fabriksanläggning organisering av fångst och transport av råvaran. För att kvaliteten skall kunna hållas måste redan till sjöss mer arbete bl a isning, läggas ner på omhändertagandet av överskottsfisken. Snabb och kontinuerlig transport till fabriken är vidare nödvändig. För att fiskerinäringen skall kunna engagera sig i FPC-framställning erfordras att avsättning för den färdiga produkten tryggas.

I brev till Jordbruksdepartementet 7 juli 1978 från Storsjöfiskarnas försäljningsförening u.p.a. förs fram, att det finns stor överkapacitet för beredning av torkad fisk i Sverige. I brevet anges, att priset på den svenska produkten ligger avsevärt över ex priset i Norge (subventioner anges som orsak till prisskillnaden).

6.6. Fiskeristyrelsens syn på tioårsplanen för utveckling av fiskprodukter för u-ländernas behov

Fiskeristyrelsens yttrande citeras:

"Förslaget synes främst syfta till att i ökad omfattning använda de nordiska ländernas fiskeresurser för att avhjälpa proteinbristen i utvecklingsländerna. Därvid skulle utnyttjas fiskråvara som nu går till foderberedning eller annat industriellt ändamål. Den internationella utvecklingen på havsrättens område har under 1977 medfört radikalt ändrade förutsättningar för svenskt fiske. För fortsatt fiske i Nordsjön måste Sverige träffa överenskommelser med berörda kuststater, varvid dessa kan låta den egna fiskesituationen bli avgörande för vilka rättigheter, som medges. Därtill kommer att till följd av tidigare överfiskning sillfiskeförbud råder i Nordsjön och kan beräknas bestå under åtminstone ett par år. Möjligheterna finns att i Östersjön i viss utsträckning skapa komensation för bortfallet av svenskt fiske i Nordsjön. I Östersjön är det emellertid endast torsk, sill/strömming och skarpsill som finns i massförekomst. Om Sverige fick en andel av fisket i Östersjön som svarade mot den svenska utvidgade fiskezonen, skulle det svenska fisket teoretiskt förfoga över ca 37 000 ton torsk, 124 000 ton sill/strömming och 89 000 ton skarpsill. Även om en betydande del av dessa fiskeresurser skulle genom särskilda kvotavtal ställas till övriga östersjöstaters förfogande är dock en ej oväsentlig ökning av det svensk östersjöfisket att förutse. Vid nuvarande fiske råder periodvis svårigheter att avsätta småströmming. Skarpsill från Östersjön har i Sverige inte kunnat säljas varken på färskmarknaden eller till konserv. Av flera skäl synes det angeläget, att den fiskeresurs som tillföres svenskt fiske genom gränsutflyttningen i Östersjön utnyttjas för human-konsumtion. I Skagerrak och Kattegatt fångas av svenska fiskare årligen 15 000 - 20 000 ton skarpsill varav endast ca 4 000 ton tas omhand av konservindustrin. Frånsett mycket små kvantiteter som får avsättning till färskkonsumtion går rester av fångsten till foderberedning.

Avtalen med EG och Norge torde under 1977 ge möjlighet till en fångst av skarpsill i Nordsjön av storleksordningen 10 000 ton. Där fångad skarpsill kan förutsättas gå till foderberedning.

Som havsfiskelaboratoriet framhåller är det utomordentligt angeläget att världshavens proteinreserver tillvaratas. Därför erfordras emellertid ett mycket långsiktigt arbete med utvecklande av, speciellt beträffande de s.k. okonventionella arterna, helt ny teknologi för såväl fångst som beredning. Stora investeringar måste göras i fångstfartyg, kylfartyg och processfartyg med lång uthållighet till sjöss. Slutligen måste man få de framställda produkterna, som i många fall kanske får från traditionella födoämnen avvikande egenskaper, accepterade.

I ett kortare perspektiv torde den bästa hjälp Sverige kan erbjuda utvecklingsländerna vara att ställa lämpligt beredd överskottsfisk till förfogande. Som framgår av den inledande översikten finns betydande fiskresurser i form av skarpsill och till viss del även strömming. Likaledes finns tillräcklig fångstkapacitet och i stort sett även beredningskapacitet. Transporten från fångstfält till fabrik i land är kort och av råvaran kan en traditionell fiskkonserv beredas. Vad som kan vålla svårighet är att befolkningen i många utvecklingsländer normalt inte har tillgång till fisk. Det gäller därför att på lämpligt sätt marknadsföra ett för dess länder nytt födoämne. Viktigt är då att smaksättning i möjligaste mån anpassas till lokala kostvanor.

Fiskeristyrelsen tillstyrker att det inom Nordiska rådet väckta förslaget befrämjas av Sverige genom att medel ställs till förfogande för framtagande av en för utvecklingsländerna lämplig fiskkonserv med överskott av skarpsill eller strömming som råvara. På grund av råvarans ursprung synes det ändamålsenligt att det huvudsakliga utvecklingsarbetet sker inom landet. I största möjliga utsträckning bör därvid arbetet koordineras med liknande insatser i de nordiska grannländerna. Den nya produkten bör introduceras i länder med proteinbrist inom ramen för biståndsprogrammet.

De erfarenheter beträffande teknologi och marknadsföring som uppnås genom ovan förordad insats bör bli av värde även vid utarbetande av storskaliga projekt för tillvaratagande och förädling av världshavens proteinreserver".

6.7. Prisregleringsorganet Svensk Fisks yttrande

"För det flesta antalet fiskslag är de svenska fiskarnas produktion inte tillräcklig för att täcka konsumtionen inom landet. Ett betydande undantag utgör sill/strömming, där produktionen normalt är 2-3 gånger så stor som landets egen förbrukning.

Dessutom har produktionen av makrill tidvis varit större än vad man kunnat förbruka inom landet. Överskotten, alltså råvara som inte har kunnat säljas till lägst satta minimipriser har, när det gäller sill/strömming, legat på en kvantitet av mellan 10 - 20 000 ton per år. Det har med anledning härav under många år varit ett problem att på bästa sätt ta hand om dessa osälda kvantiteter. En del av dessa kvantiteter har fått säljas till fiskmjöl och djurföda. Försäljningsmöjligheterna av vårt relativt stora sill/strömmingsfiske varierar starkt och är beroende av den internationella prisutvecklingen. Då denna varierar betydligt mellan olika år, innebär avsättningsmöjligheterna säkerligen betydande problem i framtiden. Att kunna få en jämnare avsättning till human-konsumtion är eftersträfvansvärt. Att kunna placera produkter som är baserade på sill/strömming för u-landshjälp är därför av stort intresse, inte minst för de svenska yrkesfiskarna. Då det samtidigt finns en outnyttjad produktionskapacitet hos ett antal svenska konservindustrier, som har möjlighet att producera konserver baserade på svenska råvaror, är det helt naturligt att denna kombination av råvaror, produktionskapacitet och intresse från fiskerinäringen borde kunna möjliggöra en än större insats än vad som tidigare skett.

SVENSK FISK som utgör prisregleringsorganet i Sverige och därmed också hanterar överskotten av fisk, har ansett det nödvändigt med en samordning av råvaran och produktionssidan. Om detta därmed leder till ett ökat utnyttjande av våra råvaror för human konsumtion, skulle detta innebära minskade statliga utgifter vad gäller prisregleringen".

Ytterligare information ges i bilaga 2.

7. SAMMANFATTNING

Trots att livsmedelsproduktionen i världen har varit större än befolkningstillväxten sedan 1960 har produktionsökningen per person av livsmedel sjunkit. Detta har medfört att den redan förut stora klyftan mellan i- och u-länder, vad avser produktionsökningen per person av livsmedel, ytterligare har vidgats. Det är till synes främst i Afrika och Bortre Asien som den allvarligaste minskningen ägt rum.

FNs världslivsmedelsråd WFC anser att världen av idag förfogar över tillräckliga resurser och teknologi för att utrota hungern. Detta är ett ansvar för alla länder framför allt för de utvecklade och andra länder som är i stånd att hjälpa.

Den totala globala fiskproduktionen sjönk med mer än 2 miljoner ton 1977 (till största delen orsakad av Perus minskade fångst av anchoveta).

Konsumtionen av fisk har ökat, både totalt och per person. U-länderna redovisar en ökning, under senare år, på mindre än 1 kg per person. De europeiska staterna kan redovisa en ökning av 12 kg per person och år. Att märka är att medan befolkningstillväxten fortfarande är konstant hög i u-länderna var densamma mycket låg i Europa.

Det är enligt FAO och fiskeexperter världen över uppenbart att det globala fisket av idag konfronteras med allvarliga problem. Oavsett vad den potentiella efterfrågan än blir de närmaste åren så är det tydligen så att nuvarande marina resurser inte tillåter fångster av konventionella fiskarter på mer än 90 - 100 milj. ton omkring år 2000. (Den totala potentiella efterfrågan av fisk för human konsumtion uppskattas till 115 milj. ton år 2000. Nuvarande konsumtion uppskattas till 52 milj. ton).

Världsfiskets framtidsproblem i en proteinhungrig värld bör således inte underskattas. Även om u-länderna genom de nya fiskezonerna får större potentiella resurser till sitt förfogande är det sannolikt att de problem som världsfisket i helhet förutspås i än högre grad kommer att drabba u-länderna.

Man är eniga om att för att ett bättre utnyttjande av de tillgängliga fiskeresurserna och då framförallt för humankonsumtion ska kunna ske fordras ytterligare forskning, produktidentifiering, produktutveckling, nedskärning av hanteringsförluster, fiskodling, utbildning, förbättring av distribution, nationella och utländska investeringar samt utnyttjande av okonventionella fiskarter. Det rekommenderas tillika att fiskprodukter borde ingå i betydligt större utsträckning än för närvarande i olika matbistånd.

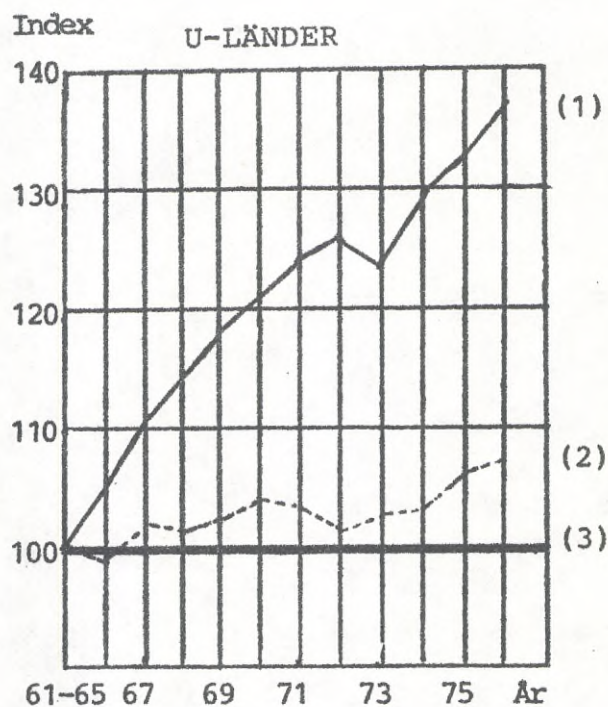
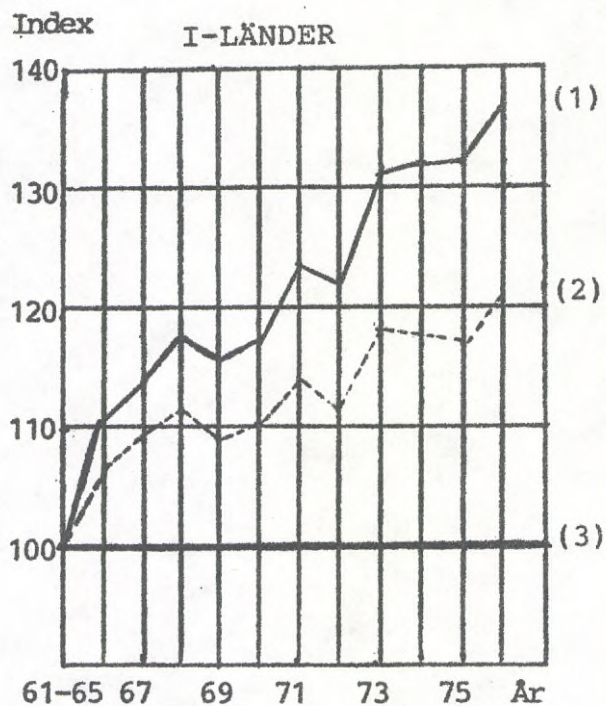
Genom det internationella livsmedelsbiståndsorganet World Food Programmes försorg levereras omkring 10 000 ton fiskprodukter årligen till olika katastrof- och matbiståndsprojekt. Enligt WFP välkomnar man större kvantiteter, produktidentifiering och produktutveckling. Bottenmättet på 10 000 ton fiskprodukter bör ej förväxlas med WFPs absorberande kvantitet av dessa produkter. Redan nu kan man tydligen utan svårigheter avsätta mer än 1 000 ton fiskprodukter. Fisk som matprodukt lämpar sig väl både i katastrof- och reguljära matbiståndsprogram. WFP föredrar dock att spara de relativt dyra fiskprodukterna för långsiktiga utvecklingsprojekt. Sveriges bidrag av fiskprodukter till WFP har de senaste åren inte varit något alls. WFP har föredragit, pga Sveriges biståndsform att upphandla vegetabilisk olja i Sverige till ett lägre pris än gängse globala fiskproduktpriser.

De fiskprodukter som under tidigare år upphandlats av WFP i Sverige har inte varit varken av sämre kvalitet eller legat utanför WFPs prisramar för fiskprodukter än likartade produkter från andra länder. WFP upplyser att de pga avsättningssvårigheter inte har något behov av proteinberikat vete med FPC - typ A.

Det finns till synes betydande överresurser i Sverige av olika fiskprodukter som skulle kunna användas i livsmedelsbiståndet. Fisk och fiskkonservindustrin är angelägna om att dels avsätta redan accepterade produkter såväl som att identifiera och/eller produktutveckla för att därmed tillförsäkra att en allt högre kvantitet konsumeras för humankonsumtion. Överkapaciteten av idag, för redan traditionellt accepterade fiskprodukter, uppskattas till omkring 2 000 ton per år. Överresurserna av redan tillgängliga fiskarter, för vilka uppenbarligen avsättningsproblemen föreligger uppskattas till ca 10-20 000 ton per år. Att märka är att okonventionella arter inte är inkluderade i ovannämnda siffror.

Tabell 1

Totala och per kapita produktionen av livsmedel
i i- och u-länder, 1961-65 till 1976.

Källa: World Food Survey 1978

- (1) Total livsmedelsproduktion
- (2) Livsmedelsproduktion per kapita
- (3) Medeltal 1961-65

Tabell 2.

GLOBAL PRODUKTION AV AQUATISKA ORGANISMER

	PRODUKTION			ÖKNING I PROCENT/ÅR				
	1962*	1966*	1970* (milj. ton)	1975	62*/66*	66*/70*	70*/75	62*/75
TOTAL GLOBAL FÅNGST	45.0	57.1	67.6	69.7	6.1	4.3	0.5	3.4
FÖDA	32.7	38.2	42.8	50.2	4.0	2.9	2.3	3.4
FODER	12.3	18.9	24.8	19.5	11.3	7.0	-4.7	3.6
I-LÄNDER MED MARK- NADSEKONOMI	19.2	23.1	25.4	26.6	4.7	2.4	0.8	2.5
FÖDA	14.1	15.9	15.9	16.1	3.0	-	-	1.0
FODER	5.0	7.2	9.5	10.5	9.6	7.2	2.0	5.9
U-LÄNDER MED MARK- NADSEKONOMI	16.3	21.4	26.9	23.7	7.0	5.9	-2.6	2.9
FÖDA	9.0	10.2	12.8	16.6	3.2	5.8	4.9	4.8
FODER	7.3	11.2	14.1	7.1	11.3	5.9	-14.3	-0.1
CENTRALPLANERADE LÄNDER	9.5	12.6	15.3	19.4	7.3	5.0	5.0	5.6
FÖDA	...	12.1	14.1	17.5	...	3.9	4.5	...
FODER	...	0.5	1.2	1.9	...	25.4	9.6	...

* MEDEL TAL ÖVER TRE ÅR DVS 1962* BETYDER 1961/63

Källa: COFI/77/4

forts... tabell 2.

1976		1977		1978 (Jan-Okt)		1972-78		Totalt 72-78
K Fisk	T Fisk	K Fisk	T Fisk	K Fisk	T Fisk	K Fisk	T Fisk	
-	150	-	-	-	-	-	200	200
1,433	-	596	-	499	-	7,573	-	7,573
945	750	630	904	592	766	3,520	4,841	11 8,372
-	515	-	771	-	28	-	2,135	2,135
345	-	1,957	-	1,250	-	7,960	-	7,960
-	-	13	-	-	-	142	-	142
1,153	-	1,170	-	786	-	7,240	-	7,240
-	-	12	-	5	-	17	-	17
1,303	1,837	1,567	1,709	1,192	538	6,724	6,149	4,347 17,220
140	-	-	-	-	-	140	-	140
600	-	4	-	-	-	2,583	-	2,583
335	-	50	-	610	-	1,888	-	1,888
6,254	3,252	5,999	3,384	4,934	1,332	37,787	13,325	4,358
-	69	-	125	-	44	5	274	-
6,254	3,321	5,999	3,509	4,934	1,376	37,792	13,599	4,358

K = konserverad fisk T = torkad fisk S = stockfisk

Tabell 3.

TILLGÅNG PÅ FISK OCH SKALDJUR FÖR DIREKT HUMANKONSUMTION

	TILLGÅNG			ÖKNING I % PER ÅR			
	1962*	1965*	1971*	1975	65*/62*	71/65*	75/62*
GLOBALT ¹⁾							
Total tillgång (milj)	27.3	31.2	37.1	41.8	4.6	2.9	3.3
Befolkning (")	2,409	2,558	2,871	3,104	2.0	2.0	
Tillgång per capita (kg våt vikt)	11.3	12.2	12.9	13.5	2.6	0.9	
I-LÄNDER MED MARKNADS- EKONOMI							
Total tillgång (milj)	14.3	15.0	17.3	18.8	1.6	2.4	2.1
Befolkning (")	667	691	731	758	1.2	0.9	
Tillgång per capita (kg våt vikt)	21.4	21.7	23.7	24.8	0.4	1.5	
U-LÄNDER MED MARKNADS- EKONOMI							
Total tillgång (milj)	9.7	10.6	12.9	14.7	3.0	3.3	3.2
Befolkning (")	1,421	1,534	1,789	1,982	2.6	2.6	
Tillgång per capita (kg våt vikt)	6.8	6.9	7.2	7.4	0.4	0.7	
CENTRALPLANERADE LÄNDER							
Total tillgång (milj)	3.3	5.6	6.9	8.3	19.0	4.5	7.4
Befolkning (")	321	333	351	364	1.2	0.9	
Tillgång per capita (kg våt vikt)	10.3	16.8	19.7	22.7	17.8	3.6	

1) Exklusive centralplanerade länder i Asien. Dessa uppskattades 1975 ha en befolkning på 864 miljoner och en fiskkonsumtion per capita på 9,3 kg våt vikt.

Källa: COFI/77/4

Tabell 4.

Konsumtion av fiskmjöl 1962-1975

	1962*	1965*	1971*	1975	75/62*
	1000-tals metriska ton produktvikt				Ökning i procent/år
GLOBALT	2,860	3,862	5,050	4,428	3.4
I-LÄNDER	2,408	3,042	3,683	2,878	1.4
U-LÄNDER	221	326	427	499	6.5
CENTRALPLA- NERADE LÄN- DER	231	494	940	1,051	13.5

Källa: COFI/77/4

Tabell 5a - 5c.

a) Protein i fisk, rått kött och ris (efter Lampe et al 1974)

	Procent
räka	88
plattfisk	80
havskatt	79
rått kött	40-50
ris	7

b) Aminosyresammansättningar i havskatt, nötkött och ris (efter Lampe et al 1974)

Aminosyra	Protein i %		
	Havskatt	Kött	Ris
Arginine	6,3	6,1	8,8
Histidine	2,8	3,6	2,3
Isoleucine	4,3	5,0	4,4
Leucin	9,5	7,8	8,6
Lysine	10,5	8,7	2,8
Methionine	1,4	2,7	1,4
Phenylaliline	4,8	3,8	4,8
Threonine	4,8	4,5	3,6
Valine	4,7	5,2	6,4
Tryptophan	0,8	1,0	0,1
Total essentiella	49,9	48,4	43,2
Total icke essentiella	50,1	51,6	56,8

c) Fett i fisk och rått kött (efter Lampe et al 1974)

	Fetthalt i%	%mättade fettsyror	%omättade fettsyror
räka	0,5	27	73
plattfisk	2,0	28	72
havskatt	4,2	30	70
rått kött	15-30	48	52

Tabell 6.

WFP-leveranser av konserverad och torkad fisk, samt stockfisk 1963-1978, ordnade efter givarland (i metrisk ton).

GIVAR- LAND	1963 till 1971	1972			1973			1974			1975			
		K Fisk	T Fisk	S Fisk	K Fisk	T Fisk	S Fisk	K Fisk	T Fisk	S Fisk	K Fisk	T Fisk	S Fisk	
Belgien	...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	-
Kanada	...	1,716	-	-	1,343	-	-	735	-	-	-	1,251	-	-
V.Tyskland	...	-	724	-	201	567	11	499	564	-	-	653	566	-
Indien	...	-	-	-	-	253	-	-	280	-	-	-	288	-
Japan	...	621	-	-	541	-	-	665	-	-	-	2,581	-	-
Marocko	...	-	-	-	60	-	-	-	-	-	-	69	-	-
Holland	...	1,000	-	-	767	-	-	171	-	-	-	2,193	-	-
N. Zeeland	...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Norge	...	508	497	418	530	222	699	866	1,070	898	758	276	811	
Peru	...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sverige	...	-	-	-	1,356	-	-	605	-	-	18	-	-	-
England	...	412	-	-	177	-	-	-	-	-	304	-	-	-
Totalt	44,730	4,257	1,221	418	4,975	1,042	710	3,541	1,914	898	7,827	1,180	811	
Inköp	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	5	19	-	
Totalt/ Gåvor+ Inköp	44,730	4,257	1,221	418	4,975	1,059	710	1,541	1,914	898	7,832	1,199	811	

forts.. tabell 6.

K	1976		1977		1978 (Jan-Okt)		1972-1978		Totalt 1972-78
	T	S	K	T	S	K	T	S	
1,433	150							200	200
945	750		596	499	766	7,573	4,841	11	7,573
345	515		630	592	28	3,520	2,135		8,372
			771						2,135
1,153			1,957	1,250		7,960			7,960
			13			142			142
			1,170	786		7,240			7,240
1,303	1,837	195	12	5	538	17			17
140			1,567	1,192	386	6,724	6,149	4,347	17,220
600			940			140			140
335			610			2,583			2,583
						1,888			1,888
6,254	3,252	195	5,999	3,384	940	4,934	1,332	386	37,787
									13,325
									4,358
6,254	3,321	195	5,999	3,509	940	4,934	1,376	386	37,792
									13,599
									4,358

K = konserverad fisk
T = torkad fisk
S = stockfisk

Tabell 7.

WFP leveranser av konserverad och torkad fisk, samt stockfisk, ordnade efter givar- och mottagarland, 1978 (Jan-Okt) (i metriska ton)

Mottagarland	Kanada K	Japan K	Holland K	N.Zeeland K	England K	Indien T
Angola					235	
Barbados						
Benin					60	
Bhutan						
Bolivia					15	
Botswana		35				
Brasilien						
Burundi						
CAE						
Chad						
Kongo						
Costa Rica						
Cypern		120	60			
Djibouti			20			
El Salvador			157			
Fidji				5		
Gambia						
Ghana						
Guatemala						
Haiti		70	90			
Indonesien	131	76				
Elfenbens- kusten						
Jamaica						
Lesotho		116				
Liberia						
Malawi						
Mali		70				
Mauretanien					60	
Mexiko						
Mocambique		434	459		189	
Nigeria	10				46	
Paraguay						
Peru		94				
Filippinerna	158				5	
Ruanda						
San Tome & Princip						
Senegal						
Sierra Leone						
Sri Lanka						28
Sudan	200					
Togo						
Tunisien						
Övre Volta						
Vietnam		235				
Zaire						
Zambia						
Totalt:	499	1,250	786	5	610	28

forts... tabell 7.

Västtyskland		Norge			Inköp		Totalt	
K	T	K	T	S	T	K	T	S
	189					235	189	
	70						70	
	30	60				120	30	
		20				35		
		40				75		
	17						17	
50	18	63			27	113	45	
27		65				92		
		102				102		
	73		80				153	
		15				15		
150		60				390		
						20		
						157		
						5		
30						30		
	40			286			40	286
45						45		
		110				160		
		95				317		
						95		
	7						7	
20						136		
			70				70	
		17				17	5	
		60			5	130		
						60		
	16		184				200	
		32				1,114		
						56		
			4				4	
		161				94		
	18					324		
		65				65	18	
	125		50				175	
	6						6	
			50				78	
50			100			250	100	
				80				80
		20				20		
120		107				227		
						235		
100		100				200		
	157			20	12		169	20
592	766	1,192	538	386	44	4,934	1,376	386

Tabell 8.

WFP leveranser av konserverad och torkad fisk, samt stockfisk, ordnade efter givar- och mottagarland, 1977 (i metriska ton)

Mottagarland	Kanada K	Japan K	Marocko K	Holland K	N.Zeel K	Sverige K	Engl. K	Ind. T
Angola ARE				768				
Barbados								
Benin				45				
Bhutan								3
Bolivia	20			134				
Botswana				20				
Burundi								
CAE				12				
Chad								
Komorererna	63							
Kongo								
Costa Rica								
Cypern		110						
El Salvador								
Fidji								
Gambia	25							
Ghana								
Guatemala	30							
Guinea								
Guinea-Biss.								
Haiti	218	95						
Hondura	145							
Indonesien		159						
Elfenbens- kusten			13					
Jamaica								
Lesotho								
Liberia								
Madagascar								
Mali	35			50				
Malawi	7							
Mauretanien				56				
Mexiko								
Mocambique								

forts nästa sida.

forts... tabell 8.

Mottagar- land	Kanada K	Japan K	Marocko K	Holland K	N.Zeel. K	Sverige K	Engl. K	Indien T
Nigeria								
Paraguay								
Filippinerna	13				12			
Rumänien								
Ruanda								
San Tome & Principe	40							
Senegal								
Sierra Leone								
S. Yemen								
Sri Lanka								768
Sudan		1,316					50	
Togo				45				
Tunisien						4		
Övre Volta		35		40				
Vietnam		242						
Zambia								
Totalt:	596	1,957	13	1,170	12	4	50	771

forts... tabell 8.

Mottagar- land	Västtyskland		K	Norge		Inköp T	K	Totalt	
	K	T		T	S			T	S
Angola		54					768	54	
ARE	14						14		
Barbados		8		39				47	
Benin	16						61		
Bhutan				25				28	
Bolivia	25		12				191		
Botswana							20		
Burundi	40	18	41	53		71	81	142	
CAE			12				24		
Chad	35		90				125		
Komorererna							63		
Kongo		40		143				183	
Costa Rica		40						40	
Cypern			200				310		
El Salvador	100	160					100	160	
Fidji	10						10		
Gambia	20						45		
Ghana					210				210
Guatemala	30						60		
Guinea			30				30		
Guinea Bissau				8				8	
Haiti	50		52				415		
Honduras	35	20					180	20	
Indonesien			127				286		
Elfenbens- kusten							13		
Jamaica		5						5	
Lesotho	30						30		
Liberia				100				100	
Madagascar				22				22	
Mali	45		80			6	210	6	
Malawi			7				14		
Mauretanien			4				60		
Mexiko		491		695	200			1,186	200
Mocambique			189				189		

forts nästa sida

forts... tabell 8.

Mottagar- land	Västtyskland		K	Norge		S	Inköp		K	Totalt	
	K	T		T	S		T	K		T	S
Nigeria	10							10			
Paraguay				8						8	
Filippinerna								25			
Rumänien			377					377			
Ruanda		18		18			7			43	
San Tome & Princip								40			
Senegal		20		264						284	
Sierra Leone				25						25	
S. Yemen			160					160			
Sri Lanka		30		50						848	
Sudan	100			200				1,466		200	
Togo				59	500			45		59	500
Tunisien			30					34			
Övre Volta	70		156					301			
Vietnam								242			
Zambia					30		41			41	30
Totalt:	630	904	1,567	1,709	940		125	5,999	3,509	940	

Tabell 9.

WFP leveranser av konserverad och torkad fisk,
samt stockfisk, ordnade efter givar- och mot-
tagarland, 1976 (i metriska ton)

Mottagar- land	Kanada K	Japan K	Holland K	Peru K	Sverige K	England K	Belgien T	Indien T
ARE			70					
Barbados								
Benin			40					
Bhutan								
Bolovia						30		
Brasilien								
Burundi		35						
CAE		14						
Komorererna								
Kongo		12						
Cypern			8					
El Salvador								
Gambia	30							
Ghana								
Guatemala		25						
Guinea	20							
Guinea Biss.								
Haiti	26	171				5		
Hondura	131							
Indokina			350					
Indonesien	110							
Elfenbens- kusten	30							
Jamaica								
Laos			356					
Lesotho								
Liberia								
Malawi	18		25			300		
Mali	10							
Mexiko								
Mocambique					600			
Nigeria								
Paraguay								
Peru	20			140				
Filippinerna								
Ruanda								
Senegal								
Sierra Leone								
Sri Lanka	628	73	304					515
St. Kitts	85							
Sudan							100	
Tanzania	300							
Togo							50	
Tunisien								
Övre Volta	25	15						
Zambia								
Totalt:	1,433	345	1,153	140	600	335	150	515

forts... tabell 9.

Mottagar- land	Västtyskland		K	Norge		S	Inköp		Totalt	
	K	T		T	S		T	K	T	S
ARE			75					145		
Barbados		20		33					53	
Benin			50					90		
Bhutan		5		25					30	
Bolivia								30		
Brasilien		200		60					260	
Burundi		42		37			8	35	87	
CAE	24							38		
Komorererna			77					77		
Kongo		3		127				12	130	
Cypern	142							150		
El Salvador		65	50					50	65	
Gambia	30		30					90		
Ghana		40				120			40	120
Guatemala			15					40		
Guinea	10		10					40		
Guinea Bissau	210							210		
Haiti	60		90					352		
Honduras				128				131	128	
Indokina								350		
Indonesien			50					160		
Elfenbens- kusten			25					55		
Jamaica				20					20	
Laos								356		
Lesotho			30					30		
Liberia	30		20	15				50	15	
Malawi							28	343	28	
Mali			95				17	105	17	
Mexiko		20							20	
Mocambique			575					1,175		
Nigeria			25					25		
Paraguay				15					15	
Peru								160		
Filippinerna			9					9		
Ruanda		23							23	
Senegal		125		439					564	
Sierra Leone						25				25
Sri Lanka				667				1,005	1,182	
St. Kitts								85		
Sudan				66					166	
Tanzania	400	207		185				700	392	
Togo						50			50	50
Tunisien	39		47					86		
Övre Volta			30					70		
Zambia				20			16		36	
Totalt:	945	750	1,303	1,837	195	69	6,254	3,321	195	

Tabell 10.

Land	Totalt 1976-78	Konserverad fisk	Torkad fisk	Stock- fisk
Angola	1 246	1 003	243	-
ARE	159	159	-	-
Barbados	137	14	123	-
Benin	271	271	-	-
Bhutan	88	-	88	-
Bolivia	256	256	-	-
Botswana	95	95	-	-
Brazil	277	-	277	-
Burundi	503	229	274	-
CAE	154	154	-	-
Chad	227	227	-	-
Komorererna	140	140	-	-
Kongo	478	12	466	-
Cypern	850	850	-	-
Djibouti	20	20	-	-
El Salvador	532	307	225	-
Fidji	15	15	-	-
Gambia	165	165	-	-
Ghana	696	-	80	616
Guatemala	145	145	-	-
Guinea	70	70	-	-
Guinea-Bissau	218	210	8	-
Haiti	927	927	-	-
Honduras	459	311	148	-
Indochina	350	350	-	-
Indonesia	763	763	-	-
Elfenbenskusten	163	163	-	-
Jamaica	32	-	32	-
Laos	356	356	-	-
Lesotho	196	196	-	-
Liberia	235	50	185	-
Malawi	393	360	33	-
Madagascar	22	-	22	-
Mali	468	445	23	-
Mauretanien	120	120	-	-
Mexico	1 606	-	1 406	200
Mocambique	2 478	2 478	-	-
Nigeria	91	91	-	-
Paraguay	25	-	25	-
Peru	256	256	-	-
Filippinerna	358	358	-	-
Ruanda	84	-	84	-
Sao Tome & Principe	105	105	-	-
Senegal	1 023	-	1 023	-
Sierra Leone	56	-	31	25
S. Jemen	160	160	-	-
Sri Lanka	3 113	1 005	2 108	-
Sudan	2 182	1 716	466	-
Tanzania	1 092	700	392	-
Togo	784	45	109	630
Tunisien	140	140	-	-
Övre Volta	598	598	-	-
Vietnam	477	477	-	-
Zaire	200	200	-	-
Zambia	296	-	246	50

Tabell 11.

Leveranser av livsmedelsbistånd för några icke-cerealer 1961-1975*

	Medeltal 1961-65	Medeltal 1966-70	1971	1972	1973	1974	1975
			<u>1000-tals metriska ton</u>				
Mjölkpulver	267,6	165,4	182,0	103,5	71,1	81,9	121,5
Andra mjölkprodukter innehållande protein	33,0	25,2	16,5	8,0	6,5	7,2	5,0
Animaliskt fett (smör)	21,1	10,3	11,1	18,5	18,2	30,1	34,1
Vegetabilisk olja	390,7	368,2	395,9	269,8	158,8	103,5	185,5
Totalt fett och olja	411,8	378,5	407,0	288,3	177,0	133,6	219,6
Fiskprodukter	1,8	10,7	9,0	7,1	7,0	6,7	11,0

* inklusive leveranser via internationella organisationer

Källa: FAO Commodities and Trade Division

Tabell 12.

Leveranser av livsmedelsbistånd för några icke.cerealer, från olika länder

Medeltal 1971-1975

A = animaliskt fett
V = vegetabiliskt fett

	Mjölk- pulver	Andra mjölk- produkt- er inne- hållande protein	Smör A	Olja V	Fisk- pro- dukter
	<u>1000 metriska ton</u>				
Australien	0,8	0,1	0,2	0,1	-
Österrike	0,6	0,1	-	-	-
Kanada	8,7	0,1	-	30,6	1,8
EG, totalt av vilket ge- mensamma program	57,3 (49,7)	5,1 (-)	21,5 (19,6)	0,4 (-)	2,2 (-)
Enskilda aktioner	(7,6)	(5,1)	(1,9)	(0,4)	(2,2)
Belgien	(0,2)	(-)	(-)	(-)	(-)
Danmark	(0,8)	(2,3)	(0,4)	(-)	(-)
Frankrike	(0,1)	(-)	(-)	(-)	(-)
Västtyskland	(1,8)	(0,6)	(0,3)	(0,1)	(0,9)
Irland	(0,1)	(-)	(-)	(-)	(-)
Holland	(3,2)	(2,2)	(1,2)	(0,3)	(1,1)
England	(1,4)	(-)	(-)	(-)	(0,2)
Finland	-	0,8	-	-	-
Japan	0,2	-	-	-	1,1
Nya Zeeland	3,0	0,5	0,2	-	-
Norge	-	-	-	0,2	2,3
Sverige	-	-	-	5,9	0,6
Schweiz	1,9	0,2	0,1	0,1	-
USA	39,5	1,7	0,4	185,1	-
Övriga	-	-	-	0,3	0,2
Totalt	112,0	8,6	22,4	222,7	8,2

Referenser

Endast källor som ej nämns i den löpande texten är medtagna, efter var och en anges vilka sektioner som den använts för.

FAO World Survey, 1978 (2)

Världslivsmedelskonferensens sekretariat (2)

COFI/77/4 (3.1, 3.2, 3.4)

COFI/78/INF/5 (3.4, 3.5)

COFI/77/INF/5 (3.5)

FAO Fisheries Circular no 343 (Rev. 1): the potential of the fisheries to provide increased food supplies for the developing countries and the requirements for investment, FAO, Rome 1977 (3.6)

Lampe, Marshall, Sutinen, Vيداers, Westin (1974). Prospects for fisheries development assistance, univ. of Rhode Island, Marine Technical Reports Series no 19, Kingston (3.8)

FAO Commodities and Trade Division (5.2)

1978-05-18

Angående proteinberikning av vetemjöl inom ramen för det svenska livsmedelsbiståndet

Behov av proteinberikade baslivsmedel i u-länder

Intresset i världen för proteinberikade livsmedel väcktes under 1950-talet då proteinbristens utbredning bland barn i u-länder klarades. Detta uppmärksammades både i bistånds-, forsknings- och industrikretsar. Inom FN-systemet bildades PAG (Protein Advisory Group), som skulle ge WHO, FAO och UNICEF råd i proteinfrågor, främst om proteinrika livsmedel. Inom FAO inrättades dessutom en sektion för utveckling och introduktion av dylika livsmedel.

Under 60-talet konstaterades att undernäring ej enbart beror på proteinbrist utan också har många andra orsaker. Följd härav blev att PAG 1968 vidgade sitt arbete även till andra verksamheter inom nutritionsfältet och att FAO senare lade ner sin sektion för proteinfrågor.

1973 reviderades FAO/WHOs rekommendationer över önskvärt dagligt intag av protein och energi. Det rekommenderade proteinintaget sänktes, vilket ytterligare bidrog till en förändrad syn på proteinberikning av livsmedel.

I dagens undernäringdebatt betonas framför allt att kosten ger en tillräcklig mängd energi. Det anses att om energibehovet tillgodoses för friska vuxna så täcks också deras huvudsakliga behov av näringsämnen, inklusive protein. Näringsbehovet är dock större för de s k sårbara grupperna (späd- och småbarn, gravida och ammande kvinnor och sjuka).

I normala situationer finns i flertalet u-länder tillgång till en blandad kost, vilken med sädeslag som bas och kompletterad med baljväxter och/eller animaliska livsmedel täcker behovet av protein såväl kvantitativt som kvalitativt. En kost som är förankrad i lokala mattraditioner är alltid att föredra även i de länder som är beroende av livsmedelsbistånd.

I akuta katastrofsituationer anses det att basbehovet av energi- och näringsämnen hos den övervägande delen av befolkningen täcks om det finns tillgång till en tillräcklig mängd av ett fåtal baslivsmedel, som är väl accepterade. Det blir då så gott som uteslutande fråga om spannmålsprodukter av typ vete, ris och majs och i mängder motsvarande ca 500 g per person och dag.

I katastrofbiståndet är det emellertid motiverat att till de mest behövande grupperna distribuera speciella livsmedel av typ tilläggskost. Den svenska katastrofkosten, SEF, är exempel på en sådan. Ofta finns emellertid inte tilläggskost tillgängliga. Bl a har erfarenheter

från katastrofhjälparbete i Etiopien påvisat behovet av baslivsmedel med ett förhöjt näringsvärde som kan specialdistribueras till särskilt utsatta grupper av befolkningen.

Svenskt proteinberikat vetemjöl

Under den period, då proteinet stod i centrum för debatten, startade en omfattande forskning för utveckling av alternativa proteinkällor, bl a inom läkemedels- och livsmedelsindustrin. I Sverige utvecklade ASTRA ett fiskproteinkoncentrat kallat FPC-typ A. Produkten är lukt- och smakfri till skillnad från andra fiskmjölsprodukter och är därför väl lämpad för berikningsändamål.

Berikningen av vete sker i kvarnar genom att FPC blandas i mjölet efter malning. Proteinhalten i vetemjölet höjs härigenom med 4 procent och proteinets kvalitet förbättras samtidigt.

Tillverkning av FPC-typ A startade 1963. ASTRA förutsåg då betydande avsettningsmöjligheter för sin produkt både i i- och u-länder. Bl a på grund av svängningen i proteindebatten, vilken innebar en nedtoning av proteinets roll, blev dock efterfrågan icke den förväntade. År 1970 presenterade ASTRA sitt FPC på SIDA. 1971 fick företaget genom SIDAs försorg tillfälle att informera World Food Program (WFP) om produkten. Från WFPs sida noterades ett allmänt intresse och året därpå genomförde WFP en test av FPC-mjöl i 18 olika WFP-projekt i lika många länder med i huvudsak positivt resultat. Vid 1972 års styrelsemöte för WFP framfördes från svensk sida att man var beredd att ställa 5 mkr till förfogande för proteinberikning av vetemjöl. Leveranserna av FPC-mjöl påbörjades budgetåret 1973/74 och ökade sedan successivt. Efter önskemål från WFP beslöt regeringen inför bidraget till Food Aid Convention (FAC) budgetåret 1976/77 att hela vetekvantiteten skulle ställas till förfogande i form av proteinberikat mjöl.

Den svenska tillverkningen av FPC-A kan idag sägas vara beroende av det behov som föreligger för proteinberikning av vete inom det svenska livsmedelsbiståndet. Tillverkningen drivs ej längre av ASTRA utan i ett nystartat företag som heter Svenskt Protein AB. Detta företag försöker också marknadsföra sitt "know-how" till u-länder med fiskmjölsproduktion. Syftet är att förädla det fiskmjöl som används som foder till att bli människoföda.

Distribution av svenskt proteinberikat vetemjöl

En förutsättning för att leveranser av proteinberikat vetemjöl skall vara motiverade är att distributionen av denna typ av produkt inriktas mot särskilt behövande grupper.

SIDA har i sina kontakter med WFP lämnat information om den prövning av det svenska livsmedelsbiståndets innehåll som pågått och om den tvksamhet som uppstått rörande fortsatt behov av berikning av vetemjöl.

Inom FAC-biståndet används FPC-mjölet i vissa av WFPs reguljära utvecklingsprojekt. Det har emellertid inte specialdistribuerats till de mest behövande grupperna. Vid planering och näringsberäkning av ransoner har FPC-vetet oftast behandlats som vanligt vete. FPC-mjölets näringsmässiga fördelar har därför inte utnyttjats i en omfattning som gör att de näringsmässiga effekterna står i rimlig proportion till vad proteintillskottet kostar. WFP har förklarat att möjligheter finns att lägga upp en specialdistribution av FPC. Det ställer emellertid krav på ökade ekonomiska resurser. Det medför också vissa tekniska svårigheter att särbehandla och kontrollera hela den kvantitet FPC-mjöl som nu levereras inom FAC.

Från WFPs sida har framhållits att FPC-mjölet i FAC-biståndet efter en introduktionsperiod accepteras i ett flertal länder. Ett avbrytande av leveranserna skulle därför lätt kunna ge intryck av bristande planmässighet. I händelse att Sverige skulle finna att FPC-mjöl av olika skäl ej längre kan ställas till förfogande inom ramen för FAC-biståndet vill WFP bestämt förorda att utvecklingen sker successivt. Den bör ske i takt med att avtalen löper ut för de projekt till vilka FPC-mjölet levereras. Detta skulle medföra en avvecklingsperiod på ca 2 år.

Inom katastrofbiståndet kan, som redan nämnts, berikat vetemjöl ha en större funktion att fylla. WFP anser emellertid att det är opraktiskt att i ett beredskapslager för katastrofer hantera både vanligt och berikat mjöl. Vid katastrofoperationer sker som regel snabba leveranser främst genom att WFP "lånar" från sina lager av icke berikat mjöl eller spannmål för reguljära projekt i grannländer till katastrofområdet. WFP har därför ingen speciell önskan om att FPC-mjöl skall ingå i beredskapslaget för katastrofinsatser. På SIDA:s rekommendation förväntas regeringen därför ej föreskriva viss andel FPC-mjöl i beredskapslaget för budgetåret 1978/79.

Kostnader för svenskt proteinberikat vetemjöl

De svenska åtagandena till FAC - liksom till beredskapslaget - anges i allmänhet i kvantiteter, dvs ton vete eller i dess motsvarighet i mjöl. Om mjölet berikas eller ej blir därför av stor betydelse för kostnaden för insatsen.

Den procentuella merkostnaden för berikat mjöl varierar med hänsyn till veteprisets fluktuationer på världsmarknaden. År 1973 var FPC-mjöl t ex endast 10 procent dyrare än vanligt vetemjöl beroende på de extremt låga vetepriserna.

Under innevarande budgetår har vetepriserna gått upp från 425 kr/ton till ca 600 kr/ton. Detta ger följande kostnadsjämförelse i kr/ton:

Omalet vete	425	600
Vetemjöl	670	895
FPC-mjöl	915	1 130
Merkostnad för FPC-vetemjöl i förhållande till oberikat vetemjöl.	36 %	25 %

Tillsatsen av FPC till vetemjöl ökar dess proteinhalt från ca 10 till 14 procent vilket icke torde motivera merkostnaden, icke ens om man beaktar den näringemässiga kvalitetsförbättringen på själva proteinet som erhålls genom berikningen.

Motsvarande kvalitetsförhöjning uppnås också om vete för-tärs samtidigt med de proteinrika livsmedel, både vegeta-biliska (örter, bönor, linser) och animaliska (mjölk, kött, fisk, ägg) som normalt ingår i den traditionella u-landskosten.

Den kvantitet FPC som idag används för berikning av de multilaterala leveranserna är ca 1 400 ton. Kostnaderna för FPC-berikning av vetemjölet är för närvarande drygt 9 mkr per år. Denna summa skulle kunna användas för inköp av alternativa svenska produkter. Tabellen nedan illustrerar innebörden av detta ur kvantitativ protein-synpunkt. Dessutom tillkommer alternativet att köpa billiga livsmedel i u-länder, d v s närmare mottagarlandet.

<u>Vara</u>	<u>Kvantitet för 9 mkr</u>	<u>Proteinmängd i denna kvantitet</u>
FPC	1 400 ton	1 150 ton
Omalet vete1)	21 000 "	2 100 "
Vetemjöl1)	13 400 "	1 300 "
Omalet vete2)	15 000 "	1 500 "
Vetemjöl2)	10 000 "	1 000 "
SEP (katastrofkost)	3 000 "	500 "
Rapsolja	2 200 "	0 "
Fiskkonserver	1 000 "	160 "
(i olja)		
Köttkonserver	100 "	240 "

- 1) Baserat på kontraktpriset 425 kr/ton vete
- 2) Baserat på dagspriset 600 kr/ton vete

Vid den här jämförelsen bör också hänsyn tas till de be-tydande tillskott av energi och andra näringsfördelar som erhålls i de olika produkterna; i fråga om SEP inte minst den omsorgsfulla avvägningen av näringsinnehållet

Slutsatser

Med hänsyn till vad ovan sagts framstår proteinberikning av vetemjöl i det svenska livsmedelsbiståndet ej längre som motiverad. Denna uppfattning delas av en konsultgrupp sammansatt av sakkunniga på nutritionsområdet från institu-tionerna för näringslära och internationell barnhälso-vård i Uppsala samt av de remissinstanser som anlitas; svenska enskilda hjälporganisationer, socialstyrel-sens medicinska expertgrupp för barnhälsovård samt Tanzania Food and Nutrition Centre.

I katastrofsammanhang kan FPC-vetemjöl ha betydelse för de ur närings synpunkt mest behövande grupperna. WFP anser emellertid att berikat mjöl innebär komplikationer vid hanteringen och kommer därför inte att använda berikat mjöl vid katastrofoperationer. Regeringen väntas därför inte fortsättningsvis föreskriva proteinberikning av det vete som ingår i det internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser.

Beträffande de av WFPs reguljära projekt som idag försörjs med FPC-mjöl från Sverige inom ramen för Food Aid Convention (FAC) önskar WFP fortsätta leveranserna till avtalsperiodens slut för respektive projekt. Dessa avtal avslutas 1978/79 och 1979/80. Det föreslås därför att proteinberikningen av det vetemjöl som ingår i det svenska livsmedelsbidraget avvecklas successivt. Regeringen rekommenderas att inte förhandsbesluta om berikning av vetemjöl från och med budgetåret 1979/80. För detta budgetår bör SIDA bemyndigas att träffa avtal med WFP angående omfattningen av proteinberikat mjöl i det svenska bidraget till Food Aid Convention.

SVERIGES BISTÄNDSVERKSAMHET VAD GÄLLER FISK

SVENSK FISKS inställning vad gäller stödet till u-länderna skiljer sig inte till grunden från de som tagits av regering och riksdag. Det är de behövande länderna som skall bestämma vad man vill ha. De skall inte styras av produktionsintressen i givarländerna. Vad gäller fisk och fiskkonserver är konsekvenserna av den upphandlingsverksamhet som gäller dessvärre enbart negativa. Det är därför på sin plats att från fiskerinäringen förklara den aktuella situationen och beröra de aktuella problemen.

SVENSK FISK svarar för prisregleringen av fisk i Sverige och har därtill en mängd marknadsstödjande uppgifter. SVENSK FISK övertar respektive prisstöder bl.a. olika fiskslag i landet. De senaste åren har de största beloppen gällt sill/strömming. SVENSK FISK har under de senaste åren genom garantier överlagit och på särskilt sätt prisstött mellan 10 - 15.000 ton sill/strömming per år, vilka kvantiteter på så sätt förts undan den svenska marknaden. Viss del av dessa kvantiteter har fått säljas till fiskmjöl eller djurföda. Även om ambitionerna är, att på bästa sätt utnyttja dessa råvaror för human konsumtion är det tyvärr ofrånkomligt att så inte alltid är möjligt.

Damtidigt finns det en outnyttjad produktionskapacitet hos ett antal svenska konservindustrier, som har möjlighet att producera konserver baserade på råvarorna sill/strömming, vilka näringsmässigt är lämpliga för många behövande länder. Det finns också en vilja och ett intresse hos föreningen att, om det är möjligt, kunna bidra med proteinrik fisk till försörjningen av svältande människor. Det finns således råvaror, produktionskapacitet och intresse från fiskerinäringen, som skulle kunna möjliggöra en än större insats.

VAD HAR SVENSK FISK GJORT?

SVENSK FISK svarar för prisbildningen och har direkt samarbete med industrierna om bästa utnyttjande av svenska råvaror. Detta har lett till att SVENSK FISK av industrin utsetts att samordna försäljningen av s.k. u-landskonserver. För att kunna vara beredd att träda in vid en katastrofsituation, har också SVENSK FISK i samarbete med ett antal industrier byggt upp ett katastroflager på ca 300 ton fiskkonserver, där SVENSK FISK svarar för en viss risk vid utebliven försäljning.

AKTUELLA PROBLEM

Vi skulle kort vilja beskriva några av de problem som fiskeri-näringsen idag upplever när det gäller möjligheterna att leverera fisk till hjälpbehövande. Det finns f.n. tre olika kanaler genom vilka fisk kan eller skulle kunna slussas ut.

Den första kanalen är genom olika hjälporganisationer. Vi tänker här på Lutherhjälpen, Rädda Barnen o.s.v. Vi har kontakt med dessa organisationer. Det visar sig dock, att man här inte har något direkt intresse av att leverera fiskkonserver och om intresse finns är det fråga om mycket små kvantiteter. Kontakten med dessa hjälporganisationer fortsätter.

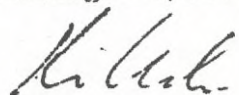
Den andra kanalen är den katastrofhjälp, där upphandling av bl.a. fiskkonserver sker i SIDA:s regi. I dessa fall tar SIDA in offerter från olika länder jämte offerter från olika svenska industrier. Här gäller de upphandlingsbestämmelser som gett som resultat, att det i princip alltid funnits något land som offererat till lägre priser än vad de svenska industrierna kunnat, vilket därmed omöjliggjort försäljning av konserver baserade på svenska råvaror. Utan att ändra på upphandlingsbestämmelserna kan man tänka sig, att SVENSK FISK tar ställning till om man genom föreningen kan subventionera råvaror till industrin. Detta skulle kunna möjliggöra

att den svenska industrin i vissa fall kunde bli konkurrenskraftig gentemot övriga länder. Man måste utgå ifrån, att kostnadsläget i Sverige omöjliggör en priskonkurrens med varje annat land som har fiskproduktion på sitt program. Sverige borde genom SVENSK FISK kunna få en extra möjlighet såsom ovan skissats.

Den tredje kanalen är den, som under många år gett relativt betydande leveranser av u-landskonserver av fisk. Det gäller leveranser till World Food Programme (WFP) i Rom. Leveranserna till Rom administreras av SIDA. SVENSK FISK är, som ovan nämnts, kontaktpartner gentemot SIDA för industrierna i Sverige och har vid upprepade tillfällen deltagit vid förhandlingar i Rom. SIDA har arbetat upp ett intresse hos WFP att utnyttja svenska fiskkonserver. Leveranserna har i flera år överstigit 1.000 ton per år. Då WFP samtidigt kunnat lämna viss förhandsinformation om beräknade leveranser innebar detta också en viss möjlighet till planering från industrins sida. Leveranserna till WFP har minskat sista året och framtidsperspektiven är dystra. Detta har flera orsaker. Huvudingredienserna i leveranserna av livsmedel i sådana s.k. projekt består av spannmål och mejeriprodukter. Då dessa starkt stigit i pris innebär detta, att kvantiteterna av livsmedel minskat. Detta resulterar i att andelen fiskkonserver också minskat. Ett svårare problem som direkt drabbar svenska fiskkonserver är, att fler och fler av de ca 20 leverantörsländerna av fiskkonserver lämnar bundna bidrag. Detta sätter WFP i det dilemna, att man tvingas ta fiskkonserver från dessa länder. Prisfrågan är således inte avgörande. Priserna diskuteras direkt med WFP och de olika länderna får information om vilka priser man kan acceptera för olika råvaror. Vad gäller Sverige är det ett ytterligare problem. När det gäller livsmedel erbjuder Sverige spannmål. Spannmål finns redovisade under särskilda bidrag specificerade i ton och kronor. Detta gäller också humanprotein i Sverige, där en viss andel blandas med spannmål. När det gäller övriga livsmedel har Sverige förutom fiskkonserver också vegetabiliska oljor på sitt program. Här finns enligt uppgift endast två givarländer, USA och Sverige. Detta med-

för, att det för Rom är mera fördelaktigt att ta vegetabilisk olja från Sverige, vilket medför att fiskkonserverna ytterligare kommer i kläm. Eftersom de livsmedel som Sverige kan erbjuda är begränsat till så få produkter, borde det vara möjligt att mellan dessa besluta om en viss beständ fördelning. Detta skulle ge fiskkonserverna ökade möjligheter, utan att behöva ändra på bestämmelserna om mottagarländernas bestämmanderätt.

Göteborg 4 april 1975

Karl-Ivar Nilsson

PM gällande produktion mm av s k u-landkonserver

Denna fm försöker beskriva produktion, offerter, order och den samordning som skett mellan olika berörda parter när det gäller s k u-landkonserver. Försök göres också för att analysera de olika frågeställningarna.

Hur länge industrier i Sverige har producerat u-landkonserver framgår inte av materialet tillgängligt här hos SVENSK FISK. Från 1963 levererade dock svenska industrier fiskkonserver genom World Food Programme i Rom. Nedanstående uppställning visar storleken av dessa leveranser.

1/7 1963-30/6 1964	38 ton
1/7 1964-30/6 1965	175 ton
1/7 1965-30/6 1966	0 ton
1/7 1966-30/6 1967	14 ton
1/7 1967-30/6 1968	12 ton
1/7 1968-30/6 1969	0 ton
1/7 1969-30/6 1970	395 ton
1/7 1970-30/6 1971	1 184 ton
1/7 1971-30/6 1972	695 ton
Summa under perioden	<u>2 513 ton</u>

Under ovanstående tidsperiod höll AB Foodia i dessa leveranser. AB Foodia förhandlade med SIDA eller motsvarande organ och var juridiskt ansvarig för beslutade kvantiteter. AB Foodia producerade självt eller vanligtvis tillsammans med ett fåtal andra konserverföretag, i första hand AB Fiskebröderna och Strömstad Canning AB. Vid sidan av dessa avslut med World Food Programme via SIDA tog SIDA vid s k katastroftillfällen också in offerter på fiskkonserver dels från svenska företag och dels från företag utomlands. Hur stora kvantiteter som levererades från Sverige är dock obekant. Ytterligare leveranser kunde ske till hjälporganisationer typ "Rädda Barnen". Det var i dessa fall dock rena tillfälligheter och rörde sig om små kvantiteter.

Under åren 1970/71 blev SVENSK FISK för första gången involverad i dessa u-landskonserver i och med att SVENSK FISK vid vissa tillfällen levererat s k överskottsråvara av sill för denna produktion.

Som framgår av tabellen ovan ökade kvantiteterna i början av 1970-talet, detta var resultatet av en ökad aktivitet från SIDA. Dessa ökade försäljningsmöjligheter ledde också till att fler svenska industrier började visa intresse av att komma med i bilden. På hösten 1972 framfördes i SVENSK FISK önskemål från industrierna att hela u-landsproduktionen- och försäljningen av sådana fiskkonserver skulle samordnas i SVENSK FISK. SVENSK FISK accepterade att ta på sig de ytterligare arbetsuppgifter som detta skulle innebära främst av följande skäl:

- a. SVENSK FISK svarade för prisbildningen i och med att särskilda minimipriser sattes för såväl svensk industri som svensk export.
- b. SVENSK FISK fann att i detta fall sammanföll de svenska fiskarnas intresse med landets industriens.
- c. SVENSK FISK övertog betydande kvantiteter sill och strömming som överskott. För att undvika att sälja dessa till fiskmjölsproduktion eller till djurföda, skulle SVENSK FISK istället kunna arbeta för att överskotten användes för produktion av konserver inom landet.
- d. SVENSK FISK skulle kunna arbeta för en ökad möjlighet för alla industrier som hade resurser och intresse att vara med och producera. Med hänsyn till att överskottstillfällena var svåra att i förhand bedöma, skulle det vara en styrka att fler producenter blev involverade.
- e. En samordning skulle ge industrierna bättre möjlighet att få en mera rationell planering.
- f. SIDA hade samtidigt framfört önskemål om att få en kontaktpunkt, vilket skulle underlätta verksamheten på många sätt.

SVENSK FISK tillsatte ett Industriråd med representanter från olika industrier, vilket skulle ha till uppgift att hantera dessa problem. Det var i början av 1973 som det beslutades att SVENSK FISK skulle uppträda som kontakt- resp kontraktspartner gentemot SIDA. Något ansvar för resp industris produktion skulle SVENSK FISK dock inte ta. SVENSK FISK skulle föra fram SIDAs önskemål till industrierna och till SIDA framföra industriernas priser, förpackningar osv. SVENSK FISK skulle också för industrierna skapa kontakter med andra organisationer som kunde tänkas vara köpare av s k u-landskonserver. Slutliga order skulle SIDA skriva ut på resp industri och således också bli betalningsansvarig direkt mot industrierna. I praktiken skedde det så att vid vissa tillfällen träffades SVENSK FISK och representanter från SIDA och industrierna för att diskutera gemensamma problem. När det gäller kvaliteterna på fiskkonserverna och kontrollen av dessa, överlämnas detta till Svenska Konserverkontrollen för Mejeriprodukter o Ägg som neutral instans. Svenska Konserverkontrollen för Mejeriprodukter o Ägg (KMÄ) lämnade förslag på hur kontrollen skulle gå till och vilka krav som ställdes på varorna, vilket godkändes av SIDA och industrierna och som sedan åberopades när det gällde slutliga avtal.

Fr o m 1973 fungerade produktion och försäljning på ovanstående sätt. Under åren 1973/74 avsåg leveranserna uteslutande fiskkonserver till World Food Programme i Rom, under 1975, 1976 och 1977 skedee försäljningar direkt till SIDA genom beslut av regeringen som ställt särskilda medel till förfogande för SIDA. Under 1973/74 var World Food Programme köpare av partierna och förmedlingsorgan i Sverige var SIDA. SVENSK FISK informerade SIDA efter diskussioner med företagen i Sverige om aktuella exportpriser. World Food Programme i sin tur meddelade SIDA hur långt man var beredd att gå och hur konkurrensen vad gäller kvaliteter och priser låg till. På så vis nåddes överenskommelser. Det kan således nu konstateras, att läget förändrades 1975 i och med att World Food Programme icke längre var med i bilden. SVENSK FISKs ställning som samordnare mellan industrierna och SIDA förändrades däremot inte, utan man arbetade på samma sätt som tidigare. När det gällde affärerna med World Food Programme var det också ett samarbete vad gällde vilka typer av konserver, förpackningar, storlekar mm som var godkända. Det var diskussioner med World Food Programme som ledde fram till de förpackningstyper som utnyttjas för detta sammanhang, nämligen dels 280 gr lådan och dels 400 gr burken.

Svensk industri hade vidare möjlighet att producera och leverera dels fisk och sill i olja och fisk och sill i buljong. På grund av tillgången på råvara i Sverige var det i princip enbart sill och strömming som utnyttjades och andelen fisk och sill i buljong var under de olika åren mellan 80 och 90% av de totala leveranserna. Industrierna hade efterhand byggt upp sin produktion kring vissa av dessa produkter. Detta var en stor fördel för fiskerinäringen; för fisket därför att man på så vis kunde producera sill av olika storlekar och också för industrierna där vissa hade möjlighet att lägga konserver i olja och andra enbart kunde lägga sill i buljong.

Efter 1974 minskade World Food Programme's intresse och möjligheter att köpa fiskkonserver från Sverige. Orsakerna var flera, det totala hjälpprogrammet minskade kvantitetsmässigt men den viktigaste orsaken var dock att fler och fler av de länder som kunde leverera fisk gjorde detta i form av bundna bidrag. Man kan samtidigt konstatera, att svenska fiskkonserverföretag hade de senaste åren fått några besvärliga reklamationer, som även om de klarats upp vid den tiden skapade viss irritation. Då man kunde räkna med besvärliga hungerkatastrofer som skulle kunna påverka hjälpsändningarna både direkt från SIDA och via World Food Programme, bedömdes möjligheterna för svensk industri att kunna leverera fiskkonserver vara större om man hade varor snabbt tillgängliga. SVENSK FISK initierade därför tillskapande av ett s k katastroflager av svenska fiskkonserver. Detta skedde i samarbete med aktuella producenter. Man uppnådde då fördelar mot kunderna som nämnts ovan men också fördelar för fisket att industrins produktion bättre skulle kunna anpassas till tillfällena på året då tillgången på råvaror var stor och industrierna därmed skulle bidra till att köpa sill och strömming som annars skulle blivit osålda och därmed överskott. Katastroflagret byggdes upp och omfattar 275 ton fiskkonserver. Ansvaret för lagret var SVENSK FISKS och industriernas och genom SVENSK FISK informerades dels olika hjälporganisationer och dels också SIDA och World Food Programme och alla ställde sig positiva till ett katastroflager.

Nedan har angivits leveranser av u-landskonserver under åren 1973-1977. Kvantiteterna 1973 och 1974 levererades till World Food Programme. Leveranserna åren därefter utgöres av fiskkonserver upphandlade av

SIDA vid särskilda katastroftillfällen.

1973

Abba AB	47 ton
Felix AB	180 "
Fiskebröderna AB	168 "
Foodia AB	259 "
Sven Öhnberg	183 "
Strömstad Canning	<u>180 "</u>

1 017 ton till ett belopp av 4,2 milj kr.

1974

Abba AB	166 ton
Felix AB	85 "
Fiskebröderna AB	87 "
Foodia AB	170 "
Strömstad Canning	<u>128 "</u>

636 ton till ett belopp av ca 3 milj kr.

1975/76

Abba AB	336 ton
Boviks Konservf. AB	30 "
Fiskebröderna AB	198 "
Foodia AB	248 "
Sannäs Räkor AB	20 "
Strömstad Canning	<u>198 "</u>

1 030 ton till ett belopp av 6,1 milj kr.

1977

Abba AB	90 ton
Boviks Konservf. AB	16 "
Fiskebröderna AB	39 "
Foodia AB	56 "
Sannäs Räkor AB	10 "
Strömstad Canning	<u>404 "</u>

615 ton till ett belopp av 5 milj kr.

Prissättning

Ovan har i redogörelsen lämnats en kort beskrivning av beslut vad gäller förpackningar och priser. För att få en bild av utvecklingen vad gäller prissättning av s k SIDA-konserver jämfört med motsvar-

ande sillinläggningar inom landet har nedan gjorts en tabell som ger denna jämförelse:

<u>År</u>	<u>400-gr burk i lag</u>	<u>280-gr burk. i olja</u>	<u>sillkonserver på svenska marknaden</u>
73/74	4 975 kr/ton	4 300 kr/ton	
1974	4 750 kr/ton	5 500 kr/ton	
1975	5 775 kr/ton	6 775 kr/ton	
1977	6 900 kr/ton	9 100 kr/ton	

<u>Företag</u>	<u>antal anställda</u>	<u>omsättning</u>
Abba AB i Urdevalla	200 st	
Abba AB i Lysekil och Kungälv	480 "	
H.K. + säljorganisation	75 "	
Surma	755 "	200,0 milj kr
Boviks Konservf. AB	70 "	10,0 milj kr
Fiskebröderna AB	82 "	12,5 " "
Foodia AB i Lysekil	250 "	40,0 " "
Foodia AB i Ellös	150 "	10"0 " "
Sannäs Råkor AB	10 "	10,0 " "
Strömstad Canning AB	140 "	14,0 " "

Behandlingen av fiskkonserveraffärerna 1977 som bygger på regeringsbeslut i december 1976 har haft speciella problem som här något kommer att beskrivas. SIDA begärde vid detta tillfälle offerter enbart på inläggningar i olja. Det har tidigare bara varit Strömstad Canning AB som svarat för denna produktion. Övriga industrier har lagt in sill i buljong. När industrierna således planerade den senaste ordern, som man beräknade skulle uppgå till 800 ton bedömde man att u-länderna som tidigare skulle köpa huvudparten av inläggningarna i buljong. Industrierna ligger som en följd härav med ett lager av f n ca 250 ton sill i buljong som dock SIDA har meddelat att man, om regeringen ställer ytterligare medel till förfogande för inköp av fiskkonserver, skall kunna placera. När industrierna planerade offerten för den senaste leveransen gjordes detta som tidigare, nämligen att SVENSK FISK som hade att fördela kvantiteterna lämnade den enda fullständiga offerten, alltså för 800 ton. Det upplevde SIDA som någon form av priskartell som icke var i överensstämmelse med de upphandlingsbestämmelser som SIDA har att följa. Det måste därför anses viktigt,

för framtida leveranser att SIDA själv deltagar i de förhandlingar gällande priser och andra försäljningsvillkor som ingår i ett avtal.

SVENSK FISK har till uppgift att i första hand stödja yrkesfiskarna och har ej att varken stödja eller företräda fiskkonserverindustrin. SVENSK FISKS uppgift måste bli nu som tidigare, att samordna industriernas intressen så att dessa sammanfaller med fiskarnas och därmed också företräda SIDA och underlätta för SIDA att få till stånd ett avtal som kan fungera på rationellast lämpligast sätt för bägge parter.

SVENSK FISK, ekonomisk förening

1977-06-14

